

SALA DE
LECTURĂ



Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

DEVA

0

2
LUCEAFARUL

Luceafărul

de dimineață

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 31 (903), Miercuri, 7 octombrie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei



GELU NEGREA:

**Destine
pereche:**
Liviu Rebreanu
- Marin Preda

FELIX NICOLAU:

**„Nu trage,
dom' Semaca!
Sunt eu,
Lăscărică!”**

BOGDAN O. POPESCU:

**Mirosul de
femeie bătrână**

HORIA GÂRDEA:

**Donjuanismul
la prepașoptiști**

CĂLIN STĂNCULESCU:

**Polanski,
Freud, Ionescu**

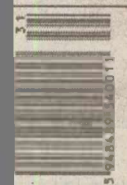
DINTRE SUTE DE CATARGE:

**Debut:
Iulia Cristina
Frânculescu**

**Scriitorii bucureșteni,
solidari cu APELUL
CĂTRE PARLAMENT
al dramaturgilor**

În numărul viitor:

Poeme de Ioana CRĂCIUNESCU



Adunarea generală a ASB

Adunarea generală a Asociației Scriitorilor București va avea loc în ziua de LUNI 2 NOIEMBRIE începând cu ora 9.30 la TEATRUL NOTTARA. Pot participa toți autorii de la toate secțiile care au plătit sau plătesc pe loc cotizația cel puțin pe anul 2008. Ordinea de zi cuprinde raportul pe ultimii 4 ani, discuții pe marginea raportului și despre perspectivele ASB în viitorul imediat și alegerea Președintelui ASB pe următorii patru ani.

Drept la replică al USR față de un text apărut în revista Cultura

În legătură cu textul apărut în revista *Cultura*, semnat de domnul Mihai Iovănel și referitor la indemnizația Președintelui Uniunii Scriitorilor din România, dorim să facem următoarele observații lămuritoare: nu regretăm că domnul Mihai Iovănel nu este membru al USR ca să cunoască din interior situația, dar ne pare rău de faptul că domnia-sa, fără o minimă documentare, atribuie indemnizației Președintelui USR o sumă fabuloasă (în Euro!), care ar acoperi retribuția tuturor funcționarilor din conducerea USR, plus costul facturilor de electricitate și apă plătite de numita Uniune. Chiar dacă indemnizația Președintelui USR ar fi atât de mare cât prezumă eronat dl. Iovănel, stabilirea cuantumului ei nu ar fi de competența nimănui din afara USR. Uniunea Scriitorilor este o organizație neguvernamentală și nonprofitabilă care se administrează singură fără nicio ingerință și, din păcate, fără nicio subvenție. Promitem că, în cazul în care vom dori o discuție publică despre retribuțiile redactorilor revistei *Cultura* și despre sursele mai mult sau mai puțin avuabile ale acestora, ne vom documenta mai bine decât a făcut-o domnul Iovănel în legătură cu Uniunea noastră.

Conducerea Uniunii Scriitorilor din România

Dialog literar italo-român

În cadrul strategiei Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică privind promovarea literaturii contemporane, a traducerilor și a politicii editoriale românești în Italia, în perioada 8-10 octombrie au loc la Veneția două manifestări avându-i ca invitați pe reprezentanții revistei *Noua literatură* și pe poeta Ruxandra Cesereanu.

Prima manifestare va avea loc mâine, când Ana Chirițoiu și Gruia Dragomir, editori ai revistei *Noua literatură*, se vor întâlni, în cursul dimineții, cu studenții italieni care

frecventează lectoratul de limba, literatură și cultura română de la Universitatea Ca'Foscari. Seara, în sala de conferințe „Marian Papahagi” a institutului, va avea loc o masă rotundă pe tema literaturii române actuale și a presei literare din România. Dezbaterile vor fi moderate de Raluca Lazarovici, reprezentând Asociația Culturală NUBE – Nuova Biblioteca Europea și Asociația Culturală MigraMente – Centro per il dialogo interculturale din Padova.

La manifestarea de la Veneția vor fi prezentate, în premieră pentru pu-

blicul italian, fragmente din scriitori reprezentativi pentru politica revistei *Noua literatură*: Simona Popescu, Vasile Ernu, Ion Manolescu, Ana Maria Sandu, Adrian Buz, Maria Manolescu, Jean-Lorin Sterian și Robert Șerban, în traduceri aparținând unor tineri italieni care au beneficiat de bursele și cursurile de limba română organizate de Institutul Cultural Român: Anita Natascia Bernacchia, Maria Luisa Lombardo, Serafina Pastore, Mauro Barindi, Aronne Mapelli și Francesco Ricci.

Revista revistelor

O VATRĂ, DOUĂ VETRE...



În fiecare lună primim, în format electronic, **VATRA VECHE** - Lunar de cultură * Serie veche nouă (sic!). Este un „Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE”. Această publicație, care apare, se vede treaba, și pe hârtie, deși e greu truvabilă, îl are ca director de onoare pe Mihai Sin. Restul colegiului redacțional este format din nume mai puțin notorii. Între **Vatra veche** și **Vatra**, pur și simplu, există desigur o relație pe care nu încercăm a o defini întrucât detaliile ne scapă. Cert este că **Vatra veche** este o revistă destul de interesantă, poate nu atât cât **Vatra** (ne-veche), dar orișicât. Din numărul 10 reținem în primul rând interviul cu Dumitru Chioaru care se referă foarte interesant la poezie în general și la șansele ei, la propria sa poezie, dar și la gruparea **Echinox** față de care își manifestă simpatii, responsabilitate și datorii privind formarea. El califică *Dicționarul... Echinox* al lui Horea Poenar ca „diletant” și spune că

Echinox ar fi „o școală ludică”. Când se întilnesc, „echinoxistii” se comportă ca niște adolescenți. Iată un punct de vedere inedit! În rest, **Vatra veche** e o revistă fără exagerațiuni în genialitate ori banalitate, potrivită în toate.



O surpriză plăcută oferă iubitorilor de literatură numărul din octombrie a.c. a mensualului **IDEI ÎN DIALOG**: un spațiu mult mai amplu dedicate comentării unor apariții editoriale, românești sau străine, de dată recentă și o tehnoredactare adecvată prin reunirea compactă într-un segment distinct al paginilor revistei a șase recenzii de carte semnate de Ștefan Stănciugelu, Cristian Vasile, Tereza-Brândușa Palade, Marilena Vlad, Daniela Magiaru și Vasile Popovici. Volumele puse în discuție: *Prozac. O sută unu pastile pentru bucurie* (totuși: nu o sută una?!) de Adriana Babeți, *Dire et voir. La parole visible du sophiste* de Anca Vasiliu, *Dumnezeul meu... te iubesc* (ultimele convorbiri cu sora sa ale Sfintei Tereza a Pruncului Isus), *Activiști mărunți. Istoriile de viață*, de Zoltán Rostás și Antonio Momoc, *Geopolitica Matrioskăi. Rusia post-*

sovietică în noua ordine mondială, autor Adrian Cioroianu și, în fine, dar nu în ultimul rând, *Dicționar subiectiv al personajelor lui I.L. Caragiale (A-Z)* al colegului nostru Gelu Negrea.

Setul de recenzii, pertinente și la obiect, se adaugă fericit rubricilor mai vechi ale **Ideilor în dialog**, **Viața literară** (susținută de Dan C. Mihăilescu) și **Cronica literară** (Daniel Cristea Enache), împlinind un număr de revistă incitant, consistent și provocator de subtile delicii intelectuale, pe linia apreciable a celor mai recente apariții ale publicației editate de I.C.R.

Calendar

- 7.10.1935 - Livius Ciocârlie
- 7.10.1958 - Simona Grazia Dima
- 8.10.1929 - Dumitran Frunză
- 8.10.1938 - Constantin Abăluță
- 8.10.1954 - Costin Tuchilă
- 10.10.1942 - Mariana Costescu
- 10.10.1946 - Nicolae Dan Frunteleta
- 10.10.1923 - Nicolae Crisan
- 10.10.1933 - Gheorghe Vlad
- 11.10.1942 - Adelina Rodica Locusteanu
- 11.10.1949 - Toma Roman
- 11.10.1932 - Vasile Smarandescu
- 12.10.1937 - George Coandă

Luceafărul

de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul



Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA

Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA

BOGDAN GHIU

SORIN LAVRIC

IOLANDA MALAMEN

ȘTELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU

GABRIEL CHIFU

LIVIUȘ CIOCĂRLIE

TRAIAN T. COȘOVEI

MIHAI ȘORA

CORNEE UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica **Poșta redacției** vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.
De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

DESTINE PERECHE: LIVIU REBREANU - MARIN PREDA

GELU NEGREA

Oricât ai vrea să fii de original, de iconoclast, vorbind despre Liviu Rebreanu nu poți ocoli sfintele banalități de manual didactic, truismele, locurile comune înrădăcinate adânc în conștiința publică – crase, dar indispensabile: clasic încă din timpul vieții, mare romancier, poate cel mai mare dintre toți cei izvodiți vreodată de aceste meleaguri eminentamente lirice (doar românul e născut poet, nu-i așa?), creator al romanului românesc modern, prozator de respirație și calibru neîndoelnic europene... Pe o virtuală scală *all time* a realismului literar autohton, de la, să spunem, Nicolae Filimon la Dumitru Radu Popescu, numele lui Liviu Rebreanu reprezintă o bornă durabilă, un esențial punct de referință axiologică. Iar dacă e să lărgim puțin perspectiva spre orizonturile continentale, către care au fost dintotdeauna și rămân permanent orientate privirea și veleitățile de afirmare ale scriitorilor români, e cazul să spunem fără teama că am putea fi suspectați de vertijuri de patriotism local: în 1924, juriul Nobel de pe lângă Academia Regală Suedeză n-a atins momentul său de maximă inspirație atunci când a încununat cu răvnitul premiu literar, acum uitată, a polonezului Wladyslaw Reymont **Țăranii** în dauna lui **Ion**, apărută cu patru ani înainte, mai ales că motivația juraților putea fi păstrată integral și *ad-litteram*: „*pentru grandioasa sa epopee națională*”.

Dacă ar fi să aduc încă un argument pentru a legitima în Liviu Rebreanu un scriitor cu destin și statură literare aparte în peisajul nostru cultural, aș aminti că autorul lui **Ion**, al **Răscoalei** și al **Pădurii spânzuraților** (autorul, așadar, nu omul cu același nume...) n-a avut niciodată parte de contestări majore – ceea ce nu e de ici, de colo într-un spațiu sângeros al vendetelor isteroide care nu i-a ocolit nici pe Eminescu (cazul, relativ recent, al unui număr din urmă cu câțiva ani al revistei **Dilema**), pe Caragiale (cel mai contestat scriitor român de la origini până în prezent...) sau pe Arghezi și a sa „*poezie leninistă*”, *apud* Ion Barbu. Sugestive și edificatoare pentru atestarea locului privilegiat ocupat printre contemporanii săi, sunt rândurile scrise de Camil Baltazar în preambulul interviului pe care i-l ia lui scriitorului la împlinirea a cinci decenii de viață, din care jumătate consacrate literaturii, text publicat în **Cuvântul liber** nr. 4/1935: „*La 27 noiembrie, Liviu Rebreanu, cel mai de seamă romancier al literaturii românești actuale, a împlinit 50 de ani. (...) De la roman la roman, pana, vigoarea sa epică și concepția sa de viață s-au înnoit, s-au lărgit până la a îmbrățișa, ca într-o frescă amplă de Renaștere, iata românească în toate manifestările ei.*”

Pornit, în literatura lui, dintr-o realitate și o inspirație strict națională, înfățișând adică aspirațiile categoriei românești cele mai reprezentative, Liviu Rebreanu, totuși, prin amploarea pe care o dă fenomenului social, un scriitor european”.

Mai există în literatura noastră un autor, judecat perseverent în relație cu Liviu Rebreanu, în legătură cu opera căruia s-a rostit de timpuriu, cu fermitate și convingere, dar și cu îndreptățit temei, cuvântul „capodoperă” și clasicizat deja la 50 de ani, *nel mezzo del camin*: Marin Preda. (Paranteză: știu, Dante plasează nișlocul drumului existențial la borna 40, dar între timp lurata medie de viață a oamenilor a crescut sensibil...)

Pe cei doi îi desparte, biologic, ceva mai mult de o generație – mai precis, 37 de ani: autorul lui **Ion** se naște în 1885, anul apariției în **Convorbiri literare** a studiului lui Titu Maiorescu dedicat **Comediilor domnului Caragiale** (autorul-fetish al lui Marin Preda), iar părintele **Moromeților** vine pe lume în 1922, concomitent cu rezeșta în librărie a celui de-al doilea mare roman al lui Rebreanu **Pădurea spânzuraților**, tipărit la Cartea românească – editură al cărei director va fi, peste cinci decenii, Preda însuși.

Recunosc, aceste legături – sau, mă rog, coincidențe – sunt, în bună măsură, căutate și dispun de un indice de relevanță limitat, mai ales dacă ne propunem să rămânem cartezieni și să nu ne lăsăm tentați de zona mistică și ezoterică a fenomenului cultural. Altele, însă, depășesc sensibil granițele hazardului numerologic, constituindu-se în argumente consistente și spectaculoase pentru o posibilă punere în paralel a două destine creatoare pereche, pe de o parte, și a două entități literare omonoene, autarhice, dar unite prin câteva semnificative fire uterane, pe de altă parte.

Încă de la apariția **Moromeților** volumul întâi, în 1955, critica și-a focalizat – obsesiv, aproape – perimetrul de interes al demersului exegetic pe apropierea, dar,

mai cu seamă, pe deosebirea dintre capodopera lui Marin Preda și **Ion**, cartea care a reprezentat debutul ca romancier al lui Liviu Rebreanu. Trecând în secundar importante determinări de ordin literar – tipologia personajelor, structura narativă, natura și morfologia substanței epice, dominantele psihologice ale indivizilor și ale grupurilor sociale în care navighează ele etc. – critici redevabili s-au ostenit să demonstreze plasarea în flagrantă opoziție a celor două romane, diferența rezidând în raportarea radical diferită a țăranilor la proprietatea funciară. Nicolae Manolescu scrie, de pildă, în **Arca lui Noe**: „*Structurile economice s-au schimbat în cei treizeci și ceva de ani care despart satul din romanul lui Rebreanu de acela al lui Marin Preda: și în primul rând s-a schimbat relația omului cu pământul. În Ion, a avea sau nu a avea pământ era singurul lucru care conta pentru un țăran. Întreaga tragedie a personajului lui Rebreanu se rezumă la lupta pentru a poseda pământ...*”



În Moromeții simplul fapt de a poseda pământ nu mai este de ajuns. Țăranii (...) încep să se deosebească între ei prin cu totul altceva decât numărul strict al pogoanelor și anume prin faptul că unii au, iar alții nu au posibilitatea de a cumpăra sau de a vinde. Este exact opoziția dintre Ion și Moromeții”.

O lectură debarasată de prejudecăți atestă însă indubitabil importanța decisivă pe care o prezintă (și) pentru țăranii din **Moromeții** problema pământului. Ca, de altfel, pentru toți țăranii, de pretutindeni și din totdeauna. Într-un fel sau altul, „*a avea sau a nu avea pământ*” constituie pentru categoria socială în cauză o chestiune fundamentală, temeiul și suportul vieții întregi a acestor oameni, obsesia și speranța lor, de la naștere până la moarte, trecând tiranic și dureros prin ale lor copilărie, adolescență, tinerețe, maturitate, senectute și marcându-i semnificativ în fiecare etapă existențială. (În **Cine ești dumneata, domnule Moromete?**, cartea mea din 2004, am argumentat, exemplificând copios, această aserțiune). De ce s-ar situa, așadar, cartea lui Marin Preda neapărat în opoziție cu **Ion**? **Moromeții** mi se pare mai degrabă o continuare firească a romanului lui Rebreanu, surprinzând momentul de aparent echilibru al unei lumi care se liniștește pe măsura înaintării în vârstă. Ilie nu e decât un Ion ajuns la maturitate biologică. Eventualul corespondent predian al personajului lui Rebreanu este sărăntocul Biriță, flăcăul care incendiază casa lui Tudor Bălosu pentru a-l obliga să o înzestreze cu pământ pe fiica sa, Polina, la fel cum fiul Glanetașului îi forțează mâna tatălui Anei în exact același scop: achiziția funciară. Maturul Ilie Moromete, ahtiat după plăceri colocale gratuite, seamănă, în schimb, foarte mult cu Glanetașul cel bătrân și cu pasiunea lui, la fel de gratuită, pentru muzică. Procedând la raportări adecvate, constatăm că, în esență, același este și țăranul lui Rebreanu, și cel al lui Marin Preda; nu avem de-a face nici cu entități psihologice, nici cu determinisme sociale diferite.

Ceea ce aduce, într-adevăr, nou Marin Preda în literatura română de la mijlocul secolului trecut nu este o altă problematică – mai mult asemănătoare decât deosebită de aceea din romanele lui Liviu Rebreanu. Nouă – și cu adevărat intelectuală, spiritualizată – este privirea pe care povestitorul o arcuiește asupra evenimentelor evocate, perspectiva care organizează materia epică și particularizează tonalitatea memorării. Spre deosebire de Sadoveanu și Rebreanu, care își instalează naratorii în același plan cu personajele, Preda îl plasează pe povestitor pe cu totul alt palier: în vreme ce primii stau pe aceeași treaptă și sunt egali în spirit ai eroilor, cel din urmă le este superior. Despre lumea țărănească a lui Sadoveanu sau Rebreanu referă tot un țăran – fie el și virtual; despre **Moromeți** vorbește un intelectual, un copil de țăran emancipat prin educație școlară și cultură. Din acest unghi, romanul poate fi privit ca retroproiecția nostalgică și livrescă a unei entități naratologice în

aceeași măsură implicate și alienate, care ne restituie un univers rural fictiv în esența lui, deformat în raport cu modelul datorită perspectivei spiritualizate din care este privit (rememorat). Tabloul rezultat este mai degrabă suprarealist, artificial, străin de propria imanență. Figurația umană – desprinsă din lumea țărănească tradițională – pare înveșmântată în alte straie și manevrată pe alte traiecte decât cele cu care am fost obișnuiți. Personajele sunt aceleași, dar ele joacă altă piesă.

Și tot omologiile, nu disparitățile, atrag atenția dacă prelungim apropierea către alte aspecte ale vieții și creației celor doi mari prozatori. Amândoi se sting cu puțin înainte de a împlini 60 de ani. Amândoi părăsesc lumea țărănească pentru a se arunca în brațele Leviathanului care se dovedesc a fi Bucureștii. Primele lor cărți – mă gândesc la **Întâlnirea din pământuri** și **Moromeții** volumul întâi de Marin Preda, la **Ion**, **Pădurea spânzuraților** și **Răscoala** ale lui Rebreanu – rămân și cele mai valoroase. Universul rural, este pentru amândoi ambientul familiar în care se mișcă aplicat și cu dezinvoltură, este perimetrul vocației lor adevărate.

Dar, la un moment dat, și unul și celălalt se delimitează contraproductiv de acest sol fecund ce se dovedise o sursă de inspirație perfect adecvată pentru înzestrarea lor literară reală, veritabilă, aspirând către alte orizonturi pe care le vor cu orice preț apropiate, fără a și reuși fundamental. Riguros vorbind, romanele citadine ale lui Rebreanu și Preda se situează sub nivelul valoric al capodoperelor lor „țărănești”, deși ambii autori își fac narcisiste iluzii că lucrurile ar sta altfel.

Iată, exempli gratia, cum își vede Liviu Rebreanu **Gorila** (considerat de Călinescu „*scrierea cea mai rea a lui Liviu Rebreanu, înfățișând nivelul de jos al mijloacelor sale*”) în mai 1937, când întreaga lume literară bucureșteană era frisonată în așteptarea noului său roman, a cărui apariție fusese a năvălă îndelungă vreme: „*...Dacă Răscoala cuprindea revoluția sufletului țărănesc, Gorila cuprinde revoluția sufletului orășenesc, la o răscruce de drumuri, de destine. Acțiunea acestei cărți adună șuvoaiele ce intră în semnificația socială a materialului ei. Nu aduce romanțări de iubiri platonice, nici fluturări de batistă, nici feerii, ci sapă albie adâncă, pe unde vin vijelioase apele prăbușirilor, ale prefacerilor sufletelor și instituțiilor acestui neam*”.

La rândul său, după **Moromeții** vol. I, Marin Preda s-a istovit în eforturi inextricabile de distanțare de filonul cel mai prețios al creației sale, a declanșat căutarea încăpățanată a unei utopice „*teme a povestitorului*”, a abandonat stilul indirect liber care îl făcuse remarcat și a optat pentru alte formule, inclusiv narațiunea la persoana întâi, evitând, cu o precauție vecină cu superstiția, momentul întoarcerii depline la spațiul și uneltele care i se potriveau cel mai bine.

Marin Preda evadează, într-adevăr, din geografia rurală, se citadinizează. În plan literar, el reiterează traectoria fiilor mai mari ai lui Ilie Moromete, Paraschiv, Nilă și Achim, frisonați, la rândul-le, de aspirația spre urban. Transferul de la sat la oraș a literaturii lui Marin Preda, la fel ca și migrația în același spațiu a personajelor sale, sunt însă numai parțial încununat de succes. Cei trei fugari vor cultiva în ambientul bucureștean remanente substanțiale ale universului din care provin; așijderea, în întinderea de nisipuri mișcătoare a romanelor și nuvelor ulterioare ale lui Preda, lumea țărănească răzbate în chipurile și momentele cele mai neașteptate ca niște veritabile oaze de lumină. Paralela ar putea continua: plecarea celor trei se dovedește mai degrabă o soluție tragică decât o reușită – doi dintre ei mor și nici supraviețuitorul nu se simte prea bine. Cvaziidentificabile, exponatele din bibliografia post-moromețiană a prozatorului se situează axiologic – la distanțe felurite, evident – sub nivelul romanului său de debut (ca să folosesc un delicat eufemism).

În opera ambilor prozatori descoperim corespondențe literare, *alter ego*-uri auctoriale ascunse, mai mult ori mai puțin transparente, în fictiv: Titu Herdelea la Rebreanu, Niculae Moromete și (pentru perioada gazetăriei dâmbovițene) Paul Ștefan la Marin Preda. Toți trei părăsesc, la rândul-le, universul rural în căutarea altei lumi. Pentru toți trei, exodul reprezintă, fundamental, un semi-eșec, la fel cum este, pentru Rebreanu și Preda, evadarea (literară) în citadin.

(Fragment dintr-un studiu mai amplu)

„Nu trage, dom' Semaca! Sunt eu, Lăscărică!”

FELIX NICOLAU

Chipurile (Cartea românească, 2009) lui Stoian G. Bogdan au sens și valoare ca ansamblu, ca proiect integral. Luate separat, poemele nu aduc propriu-zis ceva nou. Eventual, o anumită aerisire a camerei rezervate poeziei actuale, unde s-au instalat comod neoexpresioniștii și suprarealiștii. În ultimii doi ani, am remarcat preponderența poeziei grele, obscure, puternic simbolizate, în combinație cu cea a infantilismului mimat, a unei naivități artificiale. Stoian G. Bogdan pare un meteor picat de pe nu știu care planetă. Ai impresia că habar n-are de ceea ce s-a scris până la el sau că, pur și simplu, nu-l interesează. El propune un ciclu poetic de formatul **Florilor de mucigai** al lui Arghezi, dar în care atitudinea este cea din **Cânticele țigănești** ale lui M.R. Paraschivescu. Mai este de găsit și vagabondajul elitist al lui Dimitrie Stelaru, întrețesut cu cel vătător și pus pe năzbătii al lui François Villon. La un moment dat, apare și un „poem de cruce”, în stilul lui Edgar Lee Masters. Așadar, poetul nu este un inocent. El reimprospătează poezia, apelând la o tradiție teribilistă și golănească, pe care o adaptează *hic et nunc*. Rezultă o artă cu infiltrații cocalare, maneliste, cu pițipoance și cu prăbușiri romantice, așa cum se întâmplă în nuvelele lui Ion Ghica. Mai toate poemele au o desfășurare epică similară. Sunt minipovestiri cu următorii pași: intrare abruptă în subiect, derularea rapidă a unei întâmplări ieșite din comun, triste sau euforice, climax și surparea eroului. Finalul constă dintr-un comentariu nostalgic sau malițios, dispus într-un vers sau un distih. Și e posibil ca cel mai inspirat lucru din întregul volum să fie dedicația pentru Gorică Pirgu...

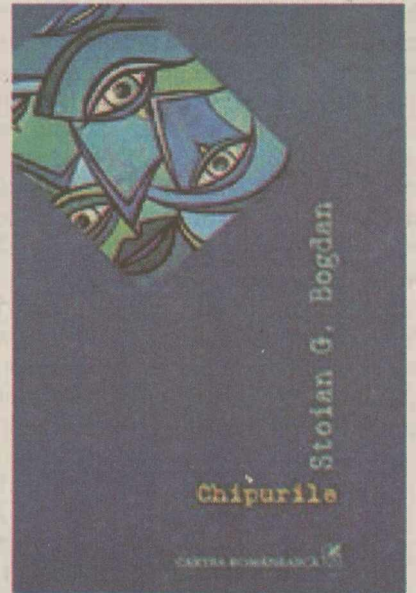
Așa-zisul biografism din carte este o capcană. În primul poem, **Scurtă biografie**, ni se spune: „Nu mi-am propus niciodată să

cobor arta în stradă”. Demersul nu este unul fracturist. Autenticitatea de aici este una a mimesis-ului cultural. Și am impresia că sunt desființate prin șarjă atitudinile dragi protodouămiiștilor: „*țin pe balcon un ghiveci cu pământ din șapte morminte/ în care-am sădit ură*”. Dar ura aceasta este vărsată în imagini frumoase. Devine, astfel, o para-ură: „*eu sunt papa/ galul cu gâtul tăiat/ cântecul meu răsună în surdină*”. Nu i se poate contesta poeziei filonul dinamic, în ciuda epicului de multe ori neinteresant: „*până la urmă o să-mi scot eu frumos ochii/ca să-mi îndes în orbite două grenade cu inelele scoase/poate așa o să am o viziune mai normală asupra/ lucrurilor/ poate așa voi avea un look mai mulțumitor*” (**Poemul din ultima cameră**). Dacă excludem însă intenția parodică și transpunerea ei bufă, nu mai rămâne mare lucru. Un vers ca „*pumnul, la mine, moare ultimul*” nu are acoperire decât în registru fanfaronic. La fel, poemul despre cățelul Riki, îngropat de o bunică, se prăbușește într-un sentimentalism greșos. Nici măcar lăutăresc, de mahala.

Pitorescul poeziei provine și din genealogiile corcice ale diversilor actanți: turci, țigani, evrei, unguri etc. Chipurile, la urma urmelor, sunt despre corcitură cu destin fatal și mentalitate de scriitor. Limbajul verde este cel mai bun instrument de portretizare: „*mânca-i-aș pizza ei/ la fel ca atunci în '96 când Nătărău' Gimi/ păcăliciul orașului/ i-a convins pe ai lui că a câștigat nouășnouă de milioane*”. De ciudă, „*toți băiețașii belisem steagu*”. Abordarea cultă a argoului e vădită abia la finalul poemului: „*ah realitatea are bile sub prepu!*” (**S-a luat lumina**). Lăudăroșeniile de mahala sunt urmate de gesturi și declarații patetice: „*și trec prin toate legile ca prin niște ziduri de hârtie/ cu iadul ca o tumoră pe creier/ c-o sticlă de cola necenzurată dusă la gură/ să te*

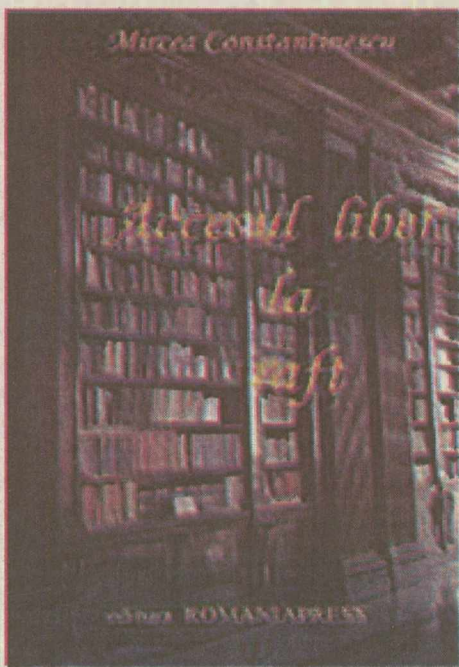
găsesc/ să te gădesc” (**calvar tango**). Defilează apoi galeria fetelor care au rămas alături de vagabond „*în perioada de colaps*”. Poza de Casanova balcanic este scoasă la tot pasul din portofel și arătată mai ales celor care nu vor s-o vadă: „*duhnesc/ ca un om al canalelor la ieșirea din iarnă/ duhnesc/ ca un om al dragostei la ieșirea din trup// aiurea// spun că te iubesc ca să obțin chestii*” (**Sunt O lichea**). O făloșenie sforăitoare încă learcă de sentimentalism minulescian: „*toate femeile de care mă îndrăgostesc ajung rău raluca/ de parcă liniile din palmele mele se termină/ în palmele lor*” (**toate femeile de care mă îndrăgostesc**). Dar - atenție! - vagabondul nu este atât de obsedat de sexul frumos, cât de succesul literar. Ceva ceva din ironia lui Dan Sociu în vremurile lui bune. Numai că aici ironia e repede sufocată de ambiție, de oftică. Mare supărare că niște poeme trimise la România literară sunt publicate în rubrica post restant a Constanței Buzea. Înseși poci-noagele vieții de crai de Curte-veche conțeau doar ca material literaturizabil: „*și eu/ eu îi mai sun din când în când din arestul poliției/ restul e istorie literară*” (**la crășma din rosetti**). Gore Pirgu și-a subțiat parvenitismul. Nu mai țintește politica, ci intelectualitatea. Nu se mai afișează cu Pașadia și Pantazzi, pe care îi batjocorește, deși se mândrește că stă la masă cu ei. Acum Gorică nu mai e atât de fariseu, ci chiar se implică în joc. Și asta îi este fatal. Pentru că arta e folosită tot ca zorzon. Ești și? Parcă nu aproape toată lumea artiștilor ar fi alcătuită din frații lui Gore Pirgu...

Minulescul interlop și gascon este SGB. Și toată vâna lui se vede în versuri de genul „*ca o schijă tăioasă de obuz, pușcăriă se apropia de mine/ în mare viteză/ Cu trei cartoane de LM, cu pliculețe de ness, cu ceva de/mâncare*” (**General Gușă nr. 3**).



Nici n-are nevoie de cuvinte tari sau de povești despre BMW-ul 318 în care „*am intrat jumate din scriitorii români ai milor/ două de ani*”. La fel, impresionează construcția plănuită în cel mai mic detaliu **Chipurilor**. Un tip simpatic și șmeche acest autor melancolic, torturat de o conștiință scriitoricească.

Ultima oară când m-am întâlnit cu SGE mi-a șoptit cu un aer obosit că vrea să s apuce de scris poezie grea, nu de fleacuri c astea. Ba, m-a și întrebat dacă n-am să împrumut **Tărâmul pustirii** al lui T.S. Eliot. M-am uitat în altă parte și i-am răspuns că nu, nu-l am decât în engleză. Măcar cu un refuz să-i protejez talentu. Asta ne-ar mai lipsi – un Gore Pirgu modernist, elevat!



Autor de proză ficțională, dar și non-ficțională, Mircea Constantinescu ne propune în volumul **Accesul liber la raft** (Editura România Press, 2008) o călătorie în lumea livrescă, folosindu-se și de experiența sa de sociolog, și de cea căpătată la Consiliul Național al Audiovizualului, unde, după spusele sale, era „plătit” să asculte emisiuni radio. Acest drum, pe care autorul ne invită să-l parcurgem nu este unul liniar, ci mai degrabă sinuos, cu sincope și cu urcușuri destul de greu de parcurs. Nu este o carte pentru cei dedați la lecturi ușoare, ci una pentru inițiați. Volumul este primul dintr-o suită de patru, în care autorul s-a gândit să-și pună pe hârtie toată truda sa de lector avizat. Mircea Constantinescu nu are infatuarea de a crede că este un critic literar, nu trece la realizarea unei axiologii a literaturii noastre, ci mai degrabă sunt considerații filologice-sociologice ale literaturii de la noi și de oriunde. Sigur, nu este o întreprindere singulară, dar putem spune necesară din partea unui romancier, care a scris mult, dacă ne gândim numai la

Un roman al lecturii

MARIANA CRIȘ

romanele **Stand-by** (Editura Floare Albastră, 2002) sau **Spovedanie** (Editura România Press, 2005), dar și la volumul **Triumful lui Făt-Frumos** (apărut în 1979, la Editura Albatros).

Pentru că nu și-a propus să fie critic, cartea de față se poate citi și ca un roman al actualității, nu numai literare, dar și culturale, dacă luăm în considerație și referirile profesionistului vizavi de emisiunile tv. Nu este întâmplător că volumul se deschide cu câteva gânduri legate de Mircea Vulcănescu, cărturarul nostru care a „trasat” Dimensiunea românească a existenței, pentru că înclin să-i dau dreptate lui Constantinescu asupra faptului că puțin mai „*zăbovesc astăzi, meditativ, deasupra paginilor lui Vulcănescu*”. De la Mircea Vulcănescu discursul ne conduce spre Oreste Saint-Drome sau Saint-John Perse, pentru a ne opri la pagini de viitor roman, „*Orașul de la parter*”. Apoi mergem, din nou, la „raft” pentru a „vedea” ce se întâmplă cu **Pacientul englez**, al lui Ondaatje sau Dan Brown, Vladimir Nabokov, Raymond Carver, iar lista ar putea continua. Sunt „judecați” în această carte autori pe care Constantinescu i-a citit, fișat, timp de câteva decenii. Se poate vorbi și de un refuz al lui Constantinescu de a „privi” înlăuntrul cărților citite într-o manieră canonică, la modă și pe placul tuturor. Nu, el vrea să fie contra curentului, vrea să-și afirme propriile idei, fără să le ia gata conturate. Iată, spre exemplu, o privire asupra lui Durrell: „*Poate că, oricât ar deranja (pe foarte mulți), Durrell pare să aibă dreptate când scrie că toate cărțile mari reprezintă excursii în milă. (Am apreciat continuu la Durrell expresia deliberată, căutată... Am dovedit, însumi, deseori această propensiune spre alexandrinism. Sunt mulți cei care nu-l consideră pe scriitorul britanic un autor mare. Dar, și dacă ar avea dreptate, le e imposibil să nu recunoască, măcar printre dinți, că-i un autor necesar, un reper. E puțin? E mult? E destul! Chiar așa)*”.

Se spune de multe ori că tonul face muzica. La Mircea Constantinescu este o dorință năvalnică de a ieși din tipar. De a scrie așa cum îi dictează simțul filologic și, din acest motiv, portretele și referirile la cărțile citite poartă în sine acel refuz de conformitate cu momentul. Nu se complăce postura de a trăi într-o cultură mică și, atunci, găsește similitudini între literatura noastră și cea europeană. În opinia sa, Ibrăileanu, Călinescu, Lovinescu, Piru, ca romancier stau foarte bine lângă Boisdeffre. Nu lipsesc nici portretele dedicate unor autori autohtoni, cum ar fi Alexandru Voiculescu, Nichita Stănescu, Constantin Noica, Dinu Flămând, I. Mitru Drăghicescu, Caius Traian Dragomir, dar și ale celor universalizati: Charles Baudelaire, Umberto Eco, Berna Henri Levy, Gabriel Garcia Marquez, Orhan Pamuk, Francis Fukuyama, clasicii Tolstoi, Shakespeare, Cervantes.

Tot în această manieră își dispută și referirile la emisiunile tv de pe posturile noastre. Mai mult decât atât acest segment este discutat atât din punct de vedere sociologic, dar și civic.

Accesul liber la raft este o carte îndestulătoare, iar paginile de proză se îmbină cu referințe critice, cu portretele și observațiile sociologice. Am putea spune că este un v șantier al literaturii autohtone și nu numai, unde un autor din Estul Europei are orgoliul de a se măsura cu marea literatură a lumii, de a o privi fără complexe și de a o judeca după experiența de peste patru decenii de scris și lectură. Nu este puțin lucru, iar „recursul la metodă” este lăsat la o parte să răsuflă ușurat. Această libertate de expresie pe care Mircea Constantinescu și-o ia în această carte face din lectură plăcută și necesară pentru noi care tragem pe cont propriu din literaturii noastre.

Mirosul de femeie bătrână

BOGDAN O. POPESCU



BOGDAN O. POPESCU s-a născut la 8 martie 1971, în București. A absolvit Facultatea de Medicină a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, în 1996, din 1997 lucrând ca medic neurolog la Spitalul Universitar de Urgență din București și din 2009 și ca lector. Din 2004 este și șeful laboratorului de Medicină Moleculară de la Institutul Național de Patologie „Victor Babeș” din București. A susținut două teze de doctorat: la București, în 2001, și la Institutul Karolinska din Stockholm, Suedia, în 2004. Contribuția sa științifică se referă în principal la mecanismele bolilor neurodegenerative (boala Alzheimer, boala Parkinson), aceasta materializându-se în publicații de prim rang din Europa și SUA și în peste 130 de citări în literatura internațională de specialitate. Este membru al Societății Europene de Neurologie. În 2007, Academia Română i-a decernat Premiul „Victor Babeș” pentru cercetare medicală. Din 2001 este Secretar General al Societății de Neurologie din România. Pe lângă activitatea sa de practică și cercetare medicală, Bogdan O. Popescu este scriitor, cu 5 volume de versuri publicate în perioada 1996-2008: („La revedere, prietene” – 1996, „Poemul de gardă” – 1999, „Leul de după extravaganțe” – 2002, „Mașinăria de uitare” – 2004, „Poeme în loc de tutun” – 2007). Nu a fost niciodată membru al vreunui partid politic.

Eram mic de tot și bunica mă pune să îi pup prietenele pe obraji. Chiar dacă ele erau amabile, rareori chiar interesante, asta nu mă salva de sentimentul de repudiare atunci când trebuia să execut gestul fatal, de prinș enigmatic, al pupatului pe obraji. Odată că se aplecau cu greu, eu trebuia să mă înalț din călcăie, și mă alegeam cu o pastă de ruj roșu sau vișiniu pe obraji. Cred, de fapt, că și rujul mirosea, nu îmi dau bine seama. Poate și pudra. Ansamblul de mirosuri era, în tot cazul, pentru mine, ca puști din acela cu pielea de bebeluș pe poponeață, catastrofal. Detestam aceste contacte, atât cât mintea unui puști poate să deteste. Era, de fapt, mai degrabă o reacție biologică aparte ce se petrecea în creierul meu, nu pot să mă acuz în vremea aceea de lipsă de tandrețe (de fapt, nici mai târziu). Mi-aduc aminte clar: îmi plăceau mirosul de corcodușe verzi, furate din curtea vecinilor vara devreme, mirosul de transpirație, al meu și al prietenilor mei, mirosul mamei, mirosul de gem și lapte la micul dejun dimineața, mirosul de iarnă adevărată când ne dădeam pe ghețuș. Și încă tanti Katy mirosea cel mai frumos, în acele timpuri suave, dintre toate prietenele bunicii, pentru că fuma și mirosul de țigară era mult mai bun decât mirosul stătut, greu, vertical, aducător de moarte, de femeie bătrână.

Nu-mi aduc aminte vremea când bunicii mei se mai duceau la serviciu, probabil că eram prea mic. Mi-amintesc pensionari, spre exemplu, jucând pinacle în doi. Bunicul meu pierdea de obicei și se supăra, era cărcotaș. Bunică-mea avea umor, îi spunea „Lasă, Gică, la scorul general oricum stai mai bine”. Chestiunea e că, aveam să înțeleg eu, bunicul chiar ținea un scor general, pe ultimii cinci ani sau așa ceva. Scor pe care îl mai aranja, se pare, în favoarea lui, din când în când. La fel ținea evidența numerelor ieșite la loto – pe vremea aceea nu erau calculatoare, bineînțeles. Știa de câte ori ieșise numărul 21 în ultimii zece ani, de mult mai puține ori decât numărul 19. De aceea, juca săptămânal numărul 21, pentru că, până la urmă, ar fi trebuit să iasă, și încă de câteva ori la rând, pentru a fi în bună echitate cu numărul 19 – regulile statisticii, ce naiba! A jucat la loto ultimii treizeci de ani din viață, săptămână de săptămână, și nu a câștigat decât de vreo trei ori, câștiguri nesemnificative. Situația era mult agravată și de faptul că fratele mai mare al bunicului, „ăl bătrân”, cum îi mai ziceam noi, avea câteva carnete CEC, din acelea de cinci mii de lei, cu care a câștigat, la un interval nu foarte mare de timp, două mașini. După ce s-a prăpădit bunicul, trebuie să fi ieșit numărul 21 la fiecare extragere până în ziua de azi, dar eu, din păcate, nu am mai jucat și nici nu am urmărit ce s-a întâmplat. Dincolo însă de naivitatea grațioasă privind jocurile decente ale bunicului, acesta era un tip foarte mișto. Atât ca bunic, cât, se pare, și altfel. Făcuseră războiul al doilea, și el, și al bătrân, pe frontul din Rusia. El povestea cum scăpase din șapte încercuiri, în timp ce frate-său căzuse prizonier în prima. La cotul Donului trecuse podul pe o iapă, cronometrând la ce intervale de timp trag rușii. Apoi prinsese din urmă pe cei ce se retrăgeau, alergând, fără mâncare și cu puțină apă, câteva zile. Se reîntorsese viu și nevătămat la bunică-mea, mai tânăr bine decât sunt eu acum, și avuseseră doi copii – pe mama și pe unchiul meu. Al bătrân a rămas în lagăr ani de zile, unde a făcut meseria de tinichigiu, el terminând la vremea lui ca șef de promoție facultatea de geografie. Dar se pare că nu ar fi supraviețuit grație improvizatei tinichigerii ci, mai degrabă, pentru că știa să joace bridge foarte bine. Colonelul rus, șeful lagărului, avea damblaua să piardă vremea cu bridge-ul, fiind însă un jucător foarte prost. În echipă cu al bătrân, reușea să câștige uneori.

Aceste mici victorii la un joc de cărți se pare că l-ar fi ținut pe fratele bunicului meu în viață. Oricum, acasă nu s-a mai știut de el ani de zile. S-a zvonit, la un moment dat, că ar fi murit și s-a făcut și o slujbă în București pentru moartea lui. Când a deschis, într-un târziu, poarta curții bunică-mii, toți din familie au crezut că vor face infarct. Ei bine, întrebându-l atât pe bunicul cât și pe al bătrân de când miros prietenele bunicii așa de rău, mi-au spus că acestea totdeauna au mirosit frumos, a cele mai distinse parfumuri. Ba chiar în tinerețe au fost printre cele mai bine și mai curtate doamne. „Dar cum miros acum?”, i-am întrebat, cu un anumit curaj, nepotrivit, de copil. „Acum, nu miros nicicum, adică nici bine, nici rău, ți se pare ție” mi s-a răspuns. „Și trebuie să le pupi dacă spune bunică-ta, altfel o să părem necivilizați”. Mie, deși nu am fost de copil răsfățat, mi se părea cu adevărat nedrept. Pe cât de mult îmi plăceau aroma și gustul dulceții de trandafiri pe care o făcea bunica, pregătind într-un mod miraculos petalele roz din mica noastră curte, pe atât de chinuitor și respingător îmi părea să așez buzele mele atât de tinere pe acei obraji împăstați, ca niște ziduri vechi după o ploaie lungă de toamnă. În plus, pupatul venea la pachet cu obligația mea de a le striga pe toate aceste doamne cu apelativul de „tanti”. Mie, drept să mărturisesc, nu mi-au plăcut niciodată și nu îmi plac nici acum cuvintele „tanti” și „nenea”. Dacă stai să răscolești prin dicționare, vezi că tanti vine de la mătușă din franceză, deși numai a franțuzism nu sună. Nenea mai rău, vine din bulgară. Ce inechitabil, până la urmă, ea din franceză, el din bulgară. Îi și revăd, perechi, pe bătrânii din acea vreme și îmi zfc, ca o mașinărie stricată: ea din franceză, el din bulgară. Acum se poate și invers, să nu-mi placă acești termeni tocmai pentru că îi asociez cu pupatul din copilărie. Deși mirosul de bărbat bătrân, într-un mod ciudat, parcă, nu m-a deranjat niciodată atât de tare ca acela de femeie bătrână.

Culmea este că nu miroseau toate prietenele bunicii la fel. Am uitat să spun că bunica însăși, de o vârstă cu ele, mirosea frumos, ea mirosea pur și simplu „a bunica”. Dar și tanti Tața, soția lui nenea Sisel, era în regulă. Puteam să o pup o dată la venire și o dată la plecare fără să trăiesc toată tragedia mea de micuț exagerat de senzorial. Nu știu, asta poate și pentru că petrecusem o vacanță cu bunicii și cu ei în vila CFR-ului din Sinaia. Ai mei lucraseră la CFR din cauza originii proaste - bunicul făcuse ASE-ul și bunica filologia în București. Dintre ei doi doar bunica părea să fi rămas cu nostalgie – visase să predea, să fie profesoară de limba română la vreun liceu important. Oricum, cu prețul pierderii propriului destin plănuit, erau și avantaje – aveau un număr de călătorii gratis cu trenul în fiecare an și aveau dreptul tot așa, o dată pe an, să meargă la o vilă de vacanță a CFR-ului. Acolo, la vila din Sinaia, trenul trecea chiar prin față. Era un miros al șinelor de tren, al terasamentului, al scrâșnetului roților pe șine, al pietrișului acela vinețiu sau, în fine, al trenului însuși, care mă delecta, îmi dădea aproape o dependență magică. Probabil că de aceea toate celelalte mirosuri beneficiau de o percepție ameliorată, pe care după aceea o clasificam în memoria mea, pe atunci într-o fantastică expansiune. Astfel, mirosul lui tanti Tața era chiar în regulă, și așa a rămas tot timpul. Și nenea Sisel era foarte amabil cu mine și îmi făcea toate poftele de înghețată și pepsi – poate și asta a contribuit la stabilirea mirosului soției lui.

Celelalte însă, în afară de tanti Katy și tanti Tața, miroseau oribil. Mai ales când se strângeau mai multe la o dulceață cu apă rece la bunica, îmi creau senzația că am să mor, copil fiind, și nimic nu mi se putea părea mai nedrept, mai ales că ele, care ar fi produs această crimă, avuseseră

șansa să trăiască atât de mult încât să ajungă să capete acel miros. Tanti Dorina, tanti Simina, tanti Agripina, tanti Virginia, tanti Nina, tanti Filofteia și câte alte tanti or mai fi fost. Când veneau toate, trebuia, bineînțeles, să le și pup pe toate. Și eram atât de ascultător datorită blândeții bunicii. Treceam prin ritualul cumplit cu o senzație de sfârșeală, de sufocare, de transpirație rece, aproape dureroasă. Ele păreau bucuroase să își așeze dungile acelea de carne roșie ridată pe obraji mei, unele doar apăsau, altele chiar și sugeau puțin pielea mea mătăsoasă și pură. Parcă eram o trufanda! Aveam impresia că devin cel mai murdar de pe stradă, că se va simți și în clasă, la școală, că nu mă voi putea curăța niciodată, că voi miroși veșnic așa. Fugeam la baie și mă spălam prelung de îndată, nu doar pe față, ci și pe mâini, pe brațe, pe piept. După aceea, mă stradiuam să scap în curtea noastră mică, unde primăvara era anunțată de mirosul încântător al florilor de liliac, iar vara și toamna persistau aromele diferiților trandafiri. Până în noiembrie și, apoi, din martie devreme, se simțea, când adia vântul, amprenta florilor de caprifoi (noi îi spuneam lămâiță și îi mâncam florile, care erau dulci și parfumate). Aveam strategia de a cere voie să mă duc să mă joc prin curtea vreunui prieten din vecini, pentru a nu mai fi obligat să fiu pupat de tot cortegiul de tanti la plecare. Uneori, îmi reușea, alteori, nu. Oricum, după ce toate aceste femei plecau, simțeam că în sufragerie persistă duhoarea aceea stătută. Deschideam singur geamurile, deși mi-era greu. Dacă mă prindea bunicul, le închidea, spunea că se face curent. Atunci mă refugiam în cămăruța mea mică și miroseam ambalajele rămase de la guma de mestecat. Închideam ochii și mă gândeam la grădinile Semiramidei, de care aflasem de la tatăl meu. Nu mai țineam minte ce spunea el despre ele, dar numele lor mirosea atât de frumos...

„Nu ar fi trebuit să ne despărțim”, aveam să aud, acum câteva luni, de la ea. Mă îndrăgostisem cu ani în urmă, imediat după ce mă eliberasem de un examen greu. De altfel, nu cred că ne îndrăgostim de cineva anume, ci, mai degrabă, într-o perioadă anume, în care suntem generoși și vulnerabili, doritori de o apropiere cât mai completă. Am crezut că asta trebuie să fie șansa mea, am construit singur un univers posibil, am cerut-o de nevastă, după care, realizând dezastrul aproape peste noapte, am anunțat-o că nu mă mai înșor. Asta da călătorie imposibilă. Mama ei m-a rugat să nu îi spun că nu mă mai înșor, ci doar că amân. Mama mea a spus, săraca, să fac ce vreau și de această dată chiar nu m-a mai rugat nimic. Bunica tandră, ca întotdeauna: „Nu era de tine, mamă”. După ceva amânări, chiar a trebuit să îi mărturisesc, nu am mai rezistat. „Ja-ți inelul înapoi”, mi-a zis. „Și ia-ți și poemele. Și amintirile”. Urmarea era „și mai du-te dracu”. Ea chiar nu a spus asta, dar mi-am spus-o eu, oarecum. Când ne-am reîntâlnit, era măritată demult, cu un copil mare. Tristă, plictisită. Toate fetele astea au știut ce au vrut, până la urmă. „Și de ce zici că trebuia să nu ne fi despărțit?”. Maria a tăcut. Mirosea deja a femeie bătrână, la cei doar treizeci de ani. Eram în Grădina Icoanei, paznicul își sprijinea, adormit, postul, cu mâna la cap. Țâșnitoarea nu mai avea apă rece de izvor, ci o apă călăie, urât mirositoare, excesiv de clorurată. Unii își plimbau câinii, puști se dădeau pe rotile, adolescenți se adulmecau în săruturi. Cu un gest automat, după o lungă tăcere, Maria s-a ridicat de pe bancă și a plecat, cu mult mai durdulie decât atunci când îmi returnase poemele, cu pași resemnați, către ieșirea din Bulevardul Dacia. Toată Grădina Icoanei mirosea a femeie bătrână. Iar eu, când merg în vizite la prietenii mei cu copii, nu mai pup niciodată niciunul.

Acum am trecut toate (oare?), eu sunt în vacanță la casa de la țară, adică acolo unde s-au născut bunicii, și îmi trec vremea cu scrisul. Pe dealul gol din fața casei a stat de dimineață un cal alb, care părea că paște – mama spune că ar dormi în picioare. Seamănă cu iapa cu care a evadat bunicul la cotul Donului. Acum a coborât, a împins poarta mea cu botul și s-a apropiat. Nici el nu miroase a cal, ci a femeie bătrână. Cățelul meu tânăr, Mozart, alb cu pete negre, cu de-abia un an împlinit, nu mai miroase nici el a câine, ci a femeie bătrână. Fileul de pangasius proaspăt, pe care l-am pregătit pe grătarul mare cu lemne și cărbuni, în fața căruia am agitat o lopățică de plastic vreo oră, e de nemâncat, îmi aduce aminte de tanti Nina. Eu însumi miros a femeie bătrână, încât arunc în foc această proză la final, pentru a da, până la urmă, o șansă dragostei. Dragoste care este, oh, Doamne, atât de mult, miros. De femeie tânără, neprihănită.

VIATA CA LITERATURA

Domnul Bovary (III)

CONSTANTIN STAN

Înșelatul domn Bovary nu stărnește nimănui un sentiment de compasiune. De altfel, puțini bărbați ar avea parte de un atare sentiment în situația lui. O femeie înșelată iscă un potop de simpatii, de revolte, de solidarități în jurul suferinței ei. O femeie părăsită este un dezastru al lumii. O femeie care întâmpină un refuz pune în cumpănă soarta lumii, nedreptatea destinului, lipsa de sensibilitate a tuturor bărbaților de pe lumea asta. Ea este spiritul superior, așadar neînțeles de cei din jur, dar mai ales de cel pe care ea l-a ales să-l ridice la înălțimea idealurilor, în eterul iubirii pe care numai ea știe să o poarte. O femeie nu poate înțelege cum nu este iubită când ea iubește, nu înțelege cum el, pe care ea îl iubește, este atât de insensibil încât să nu se topească de emoție și de fericire. În schimb, aceeași femeie privește cu dispreț, sau cu un plin de umanism gest de ridicare din umeri, atunci când este iubită. Ba, mai mult, are momente în care iubirea altcuiva o agasează, părând că-i maculeze sentimentele pentru celălalt. Pe Emma o stânjenește chiar și faptul că Charles nu își dă seama că e înșelat. Pretextele ei de a pleca o zi pe săptămână spre a se întâlni cu Leon sunt atât de futele, atât de cusute cu ață albă încât crede că e o indecență din partea soțului să nu își dea seama că ea iubește ape altcineva. Este încă o dovadă că ea are dreptate: dacă ar iubi-o cu adevărat și-ar da seama ce se petrece cu ea. Bietul Charles! Onestul domn Bovary face parte din acea categorie a naivilor care nu gândesc răul. Este incriminat adesea pentru viața sa burgheză. E tot ce poate fi mai odios pentru Emma Bovary și pe urmele ei, în sialul acestei filosofii ce justifică atât adulterul cât și alte tare morale, dar care și confundă idealul (revolta împotriva propriei condiții) cu egoismul (pentru că în orice act de nemulțumire perpetuă, de căutare se află un sentiment al profundului și nețărmitului respect față de sine: eu trebuie să îmi aflu fericirea!) a numeroase femei care aruncă în cărca soțului, partenerului vina de a fi adulteră sau de a înșela. Ce înseamnă această incriminată viață burgheză a lui Charles Bovary? Aflat într-o căsnicie aranjată de mama-sa, croită din planuri financiare, Charles este supus terorii unei neveste care nu concepe ca bărbatul să nu fie slugă prea supusă și umilă umorilor și capriciilor sale. Când o întâlnește pe Emma el se îndrăgostește și i se promite din răspunsul fetei că va fi iubit. Gesturi, flux fierbinte în momentul în care amândoi se apleacă în căutarea cravașei, roșeața din obrăjorii fetei, acceptul de căsătorie, nunta chiar nu sunt suficiente dovezi pentru un normal că nu a fost nimic zilnic pentru femeie?! E domnul Bovary un paranoic interpretând altfel decât normal gesturile Emmei? Este el vinovat că lumea în care trăiește nu numai el, ci și Emma se îmbată la nuntă, că spune bancuri porcoase sau că drumurile sunt proaste și-i hurducăie caleașca în care se află? Crescută la țară, Emma nu are poezia naturii ci a agitației, a orașului. Îi plăcea marea numai pe furtună, scrie Flaubert. Nu-i nimic de incriminat că un temperament se plictisește în liniștita viață la țară. De incriminat e că Emma, conștient sau nu, se folosește de Charles ca de un mijloc. Saturată de lecturi romantoase – asemănarea cu Don Quijote s-a făcut în numeroase rânduri! –, Emma aspiră la iubiri, aventuri, viață ca în cărțile citite, dar mai ales la ceea ce ea nu este. Charles îi oferă viața de familie și nerozia lui de a se crede iubit. Emma este jalnică, ridicolă în aventurile ei amoroase cu spirite și caractere mult sub cele ale soțului ei: Rodolphe, cuceritorul de provincie, care amușinează slăbiciunea ei, o un grobian, Leon e puberul care mai degrabă vrea să își rezolve multele frustrări sexuale și găsește în femeia mai coaptă decât el un minunat obiect de a-și dezvolta încrederea în sine. În fond, relația cu o femeie măritată îmbină perfect pentru el lipsa de angajament și orgoliul de bărbat ce se știe iubit. Pentru el, Emma minte, se perfecționează în arta disimulării, spre a nu stârni bănuielile lui Charles, are plăcerea adulterului. Principiul după care pare a se ghida Emma Bovary este că orice alt bărbat în afara lui Charles este mai apt de a-i satisface idealul de iubire. Este în fond principiul multor femei ce își află astfel justificare pentru însăși inapetența lor de a iubi. Pentru că oricât ar părea de ciudat, Emma nu iubește pe nimeni. Iubește ideea de iubire – și ideea de iubire este una de împrumut, romanțios – și mai ales cred că se iubește doar pe ea: lumea ar trebui să fi fost făcută după gusturile sale. Faptul că e altfel e un afront la adresa ei.

Tu ce iei? Toată lumea ia câte ceva...

BOGDAN GHIU

Anul acesta am profitat că e vară și, contrar propriilor mele uzanțe (tot timpul, ceva de lucru!), am decretat starea de vacanță obligatorie, ceva altfel insuportabil, oribil, inexistent: comunism spontan de piață. Numai așa însă, fără să mă simt obligat să mă așez zilnic, cu program, la masa de lucru, apăsând pe pedala voinței (nu-i frumos spus?), am reușit, sper, să mă las „durabil” de fumat.

Știam că nu voi putea lucra nimic fără să fumez, că tot timpul, pe parcursul întregii mele existențe mature de până acum, lucrasem cu voință, fumând, că plăcerea lucrului apăruse, de multe ori, ca plăcere de a fuma, că nu poți ajunge, și nu este antro-po-logic, macro-economic posibil, îngăduit, nu ți se dă să produci ceva dacă, echilibrând, nu consumi, nu sacrifici, nu „închini”, nu „arzi” inutil ceva (pe tine însuși, în efigie: fumatul, drogurile sunt periculoase, necesar asasine pentru că ne fumăm, ne sacrificăm pe noi înșine, ne drogăm cu noi înșine, din noi înșine, transformându-ne, prin chiar această autofagie indirectă, în elixir, în „autovaccin”) și, atunci, temporar, am făcut ce n-am făcut niciodată: mi-am luat, austinian (printr-un act de limbaj, printr-un decret personal), vacanță. Un șiretlic.

Fumez „de competiție”, cum spune un foarte bun prieten, chirurgul toracic-mare fumător-enorm prozator Florin Chirculescu-Sebastian A. Corn, cam de când mă știu adult și „creativ”, adică de când am plecat de-acasă la facultate și am putut să scap de ochii hipervigilenți ai mamei, care, biochimistă fiind, chiar avea „fler”.

POLITICA LUI BARTLEBY

Dar dacă, îmi spun acum, retrospectiv, n-aș fi fumat, n-aș mai fi lucrat nimic? Dacă toată munca mea, câtă a fost, n-ar fi fost posibilă fără fumat? Ar trebui să mă simt rușinat?

În general, facem ceva, în bine sau în rău, mult sau puțin, fără să ne drogăm? Iar idealul, oroarea, culmea n-o reprezintă, oare, starea, stadiul în care drogul ajunge să fie activitatea însăși, momentul când activitatea pe care o depui nu mai are nevoie să fie susținută „din afară” de cărja niciunui alt drog?

Putem trăi fără droguri? Acoperă catalogul drogurilor „cu patalama”, „specializate” juridico-medical, drogul în genere? Nu ne drogăm oricum, că știm, că nu știm, că vrem sau nu să o recunoaștem, cu câte ceva (fiecare cu drogul său, „câte bordeie, atâtea obiceie”) – de fum?

De mult visez să scriu un text, nu încă acesta, de față, dar cu acest titlu: Tu ce iei? Fiecare, toată lumea ia ceva. Dar ne dăm seama, fiecare în parte, care ne e drogul, altfel spus, măbind gradul de generalitate al categoriei, care ne e dependența pentru a fi?

A fi om nu înseamnă, oare, deja, a fi supra-om? Iar logica „drogurilor” nu este, de fapt, logica hiper-rezistenței, a hiper-anduranței? A fi om nu este un eroism în sine? Un prag zilnic minimal, pe care, ca să nu ne fie rușine de noi înșine, trebuie să-l atingem, dar nu prea putem singuri, prin forțe proprii, așa că ne „drogăm” și înainte, în vederea ridicării până la acest prag minimal (iar acestea ar fi drogurile stimulative, cum consider că a fost, pentru mine, tutunul), și ne „drogăm”, apoi, și după, ca să ne relaxăm, ca să evadăm (droguri „recreative”, cum ar fi să fie, pentru mine, băutul).

E horror, evident, știu, dar așa stau, de fapt, în mod normal, lucrurile. „Sub pământ s.r.l.” se desfășoară întreg eroismul, tot „zborul” nostru: cât să ajungem până la suprafață, să ne arătăm mândri față (de-asta ne place să ne fotografiem) – propria imagine.

Nu au fost penalizate și excluse, codificate, în mod variabil istoric și geografic (nici măcar aici, în „negativ”, nu există constante universale), decât drogurile socialmente periculoase, drogurile anti-sociale, niciodată însă acele droguri, sau acele utilizări ale aceluiași droguri care ne ajutau și să muncim, și să ne relaxăm.

Tu ce iei, altfel spus, cum rezști, cu ce te ajută ca să poți și să muncești, și să te relaxezi: să fii om? Și să te aduni, concentrezi etc., și să te risipești, explodezi, călătorești? Un astfel de „schimb de experiență” mă interesează cu semenii mei, oamenii.

Și nu asta înseamnă, de fapt, „cultură”: să afli cum fac alții, cu ce se ajută să fie, să întrușipeze, să se apropie cât mai demn, cât mai onorabil, cât mai inaparent artificial, „medical”, de ficțiunea „om” (pe care, dacă Dumnezeu a sădit-o, se pare că numai „Diavolul” ne poate ajuta să o fabricăm, s-o obținem al-chimic, s-o susținem).

De ce sunt drogurile privite cu frică? Pentru că enunță, pentru că denunță, poate, adevărul cel mai insuportabil, cel mai jenant (nu cumplit) cu privire la om, dependența noastră de forțe exterioare, de adașuri, de proteze, de „suplemente”, adică n numai faptul că omul este departe de a fi o ființă autocentrată, ci, mai rău, că îi este și rușine s-o recunoască, că i se pare de rușine, ilogic s-o recunoască când macro-ideologia, adică marea minciună de sine, de mai multe secole, o reprezintă metafizica apartenenței la sine, a proprietății de sine care îngăduie, din care derivă, ca o obligație natural-morală, ideea împroprietăririi fără limite.



Adevărul e că nu ne aparținem, dar ne mințim prostește pentru ca alții să se înstăpânească asupra noastră, să ne transforme în proprietățile lor.

Fără droguri n-am putea să existăm, nu ne-am aparține, nici n-ar trebui să existe o categorie aparte, specială, a „drogurilor”, iată de ce prefer epocile, rarissime și rapid, imediat oculte, în care omul trăia înfruntându-și deschis, pe față, cu adevărat eroic, vacuitatea, altfel spus „drogându-se”, medicându-se conștient, lucid, filozofic: etic.

Tu ce iei, lasă vrăjeala? Tu cu ce te droghezi ca să fii, ca să apară, cât de cât, semnalul zilnic și pe display-ul/cerul ființei tale? Tu cum te minți?

Căci este, evident, o minciună (suplimentară) de sine că ne drogăm, că ne dopăm ca să ne depășim, să devenim alții, „ființe superioare”... Nu, ne dopăm ca să trecem, pur și simplu, pragul neantului, să ne putem iți capetele în spectacolul orb al existenței, să tragem o clipă cu ochiul ca să vedem cum ar fi dacă ar fi să fim, dacă am putea fi (ceea ce, ca să ne facem curaj pentru a continua, ne mințim că și e).

REVENIND LA DISCUȚII (4)

În ultimii ani, am încercat, mai cu seamă în revista *Luceafărul* și în *Luceafărul de dimineață*, să intru în dialog cu autorii, indiferent că ei sunt în viață sau răposați, în cazul problemelor ridicate de mine diferența dintre ei nefiind prea mare. Am primit unele răspunsuri, mai ales de la cei cărora „mesajul” a trebuit să-l descopăr eu în scrisul lor lăsat pe hârtie și în documentele interpreților și istoriografilor. Am avut însă și reacții destul de numeroase pe cale orală și la una dintre ele vreau să mă opresc pentru că mi se pare semnificativă prin neobișnuitul ei: e vorba de elogiul pe care l-aș fi adus lui Lucian Predescu, un nume literar nesocotit de actualii iubitori de literatură, deși *Enciclopedia „Cugetarea”*, marele său op de informare culturală prin personalități, s-a retipărit după '89 în versiunea completă, apărută în toamna lui 1940 și, deci, cuprinzând și numele lui Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moța și Vasile Marin, dar și al prințului Nicolae, ostracizat de fratele său mai vârstnic, Carol al II-lea, marele voievod al culturii românești, care apucase a fi cuprins în carte mai spre începutul ei.

Această lucrare de circa 1.000 de pagini și dând informații despre mai multe mii de oameni de cultură români, dar și militari, magistrați, personalități bisericesti de toate riturile, a adus servicii imense în perioada comunistă, ea fiind indispensabilă oricărui bibliograf, dar mai ales celor de la Biblioteca Academiei care-l izgoniseră de acolo pe autor, anulându-i un contract avantajos pentru ambele părți.

Predescu nu era un om de știință și cartea lui nu e impecabil informată; e, în mod firesc, o compilație care oferă date în partea ei pozitivă. El copiase de la B.A.R., din fișier, titlurile unui Asachi, Alecsandri sau G. Alexandrescu, I.C. Vissarion sau mareșalul Averescu, Ștefan cel Mare sau C. Brâncoveanu etc. și, în măsura în care lucrase scrupulos, rezultatul îl onorează. Făcuse același lucru cu magistrații (avocații, juriștii, profesorii de la Drept), ofițerii de marcă, pictorii și sculptorii, arhitecții, oamenii de teatru. *Enciclopedia „Cugetarea”* era la Biblioteca Academiei o carte de uz intern, dar destul de accesibilă funcționarilor de acolo, printre care m-am prenumărat. „Predescu e pentru informații și Călinescu pentru ilustrații” se spunea în anii '60 în respectiva instituție, care oferea spre reproducere ilustrațiile din marea *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, nu originalele de la *Cabinetul de Stampe*, cele care fuseseră însă oferite autorului de G. Baiculescu în 1940-1941, împreună cu foarte utila și serios întocmita *Bibliografie*, operă și ea a celui care era pe atunci directorul Bibliotecii.

Dar lucrarea pe care eu aș fi lăudat-o pe nemerit e alta, *Istoria literaturii române*, apărută la sfârșitul anilor '30 și care s-a bucurat de câteva ediții până la venirea comunismului. Ea este o istorie în primul rând informativă, adică diametral opusă celor care au apărut recent, culminând cu *Istoria critică...* a lui N. Manolescu (dar și cu schița lui Ion Negoitescu, care a precedat-o cu câțiva ani), nu și cu *Istoria de azi pe mâine* a lui Marian Popa, care păcătuiește invers, prin exces. Eu am asemuit lucrarea lui Predescu cu manualul lui Des Granges pentru liceenii francezi, dar și pentru publicul mai larg și nu-i exclus ca românul să fi avut cunoștință de această istorie model, foarte bine alcătuită. El nu era însă un om de știință, deși a scris pagini de istoriografie și chiar monografii, dar *Istoria...* sa e mai mult o compilație, folosind abundant texte ale criticilor și istoricilor de prestigiu și oferind rezumate corecte și momente de sinteză bine subliniate.

Este și acesta un motiv pentru care profesorii noștri n-o recomandau, căci elevii, mai ales candidații la bacalaureat (probabil și studenții) memorizau papagalicește texte din Predescu, fără a mai citi cărțile la care se refereau și le plasau în lucrările lor scrise.

Dar mai era un motiv pentru care *Istoria* aceasta era privită chiorăș de dascălii din principiu conformiști: devierea ei de la linia ortodoxiei didactice, un fapt neașteptat dacă ne gândim că autorul ei fusese

asistentul lui Ibrăileanu la Iași, care-l folosise trimițându-l la București ca să sondeze manuscrisele poeziilor lui Eminescu și să-i comunice la Iași rezultatele. (Se poate deduce doar din aceste informații ce seriozitate prezintă travaliul de editor al lui Ibrăileanu, datând de mai bine de un deceniu și plătit cu anticipație, ba chiar încununat cu un premiu al Ministerului Instrucțiunii Publice; ea a apărut după atâta trudă, dar fără aparatul critic justificativ și variante pe măsură, ci doar cu o prefață înalt admirativă și este și a fost dintotdeauna inutilizabilă). În *Istoria* sa, Lucian Predescu folosește tehnica citatelor de opinii critice, îngăduind, astfel, unor critici „noi” să se vadă luați în seamă: Perpessicius și Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu intră, astfel, în aria de lectură a tineretului intelectual. Dar, mai ales, compilatorul abil a profitat de *Istoria literaturii române contemporane* (1900-1936) de E. Lovinescu pe care a avut-o pe masă, omul pricepând că ea trebuie privită altfel decât generația N. Iorga, M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu.

Or, e vorba de un moment de scandal în conștiința didactică a vremii, pentru că mai toți profesorii de liceu se opriseră la anii lor de formație și, fără a fi niște imbecili (cum a fost cazul marelui „rival” al autorului, Paul I. Papadopol), continuau să nu-l recunoască pe E. Lovinescu decât ca pe un bizar rătăcit.

De fapt, a fost o adevărată bătălie atunci în istoriografia noastră literară care pornește de la apariția *Istoriei literaturii românești contemporane, I-II*, 1934, o carte care a provocat mari discuții prin caracterul ei retrograd, ea putând fi considerată cea mai nefericită aventură a marelui polihistor în domeniul criticii literare și a justei înțelegeri pe care o impuse în ultimul deceniu marilor ei valori. Și totul cu atât mai curios cu cât primele trei volume din *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte...*, apărute cu 25 de ani mai înainte, sunt o indiscutabilă scriere valoroasă, în ciuda felului în care Iorga folosea un stil neobișnuit tonului rece, obiectiv, considerat de contemporani obligatoriu. Iar *Istoria* mai veche cuprinzând secolul XVIII și începutul celui următor este una din capodoperele istoriografice ale lui N. Iorga care a urmat după acest succes o linie coborătoare pe care nu ar fi bănuțit-o cel care înregistrează încă mai vechile articole, cronici, scurte prezentări ce vor fi adunate în *Pagini de critică din tinerețe*, acest „prim” N. Iorga fiind atunci una din cele mai avansate conștiințe estetice ale vremii.

Suntem însă la mijlocul anilor '30 și marele cărturar se apropia de 70 de ani; fusese președinte al Camerei, prim-ministru, era consilier regal și, fără să aparțină Camarilei, era un sprijinitor al lui Carol al II-lea, căruia într-un oarecare fel îi fusese dascăl. Dar demiterea lui de la linia estetică, adică ceva așa de neobișnuit la posesorul unui mare talent literar, începuse de mult, când se atașase *Sămănătorului*, urmând politica populistă bine intenționată a lui Spiru Haret, catastrofală însă pentru ecuația sa personală.

G. Călinescu, care avea să fructifice faza pozitivă din tinerețea lui Iorga și să observe dezastrul care a urmat, va afirma despre ultima aventură a istoriografului, despre campania de asanare și de propunerile sale de „cărți bune” că reprezintă scandalul unui om de geniu, comparabil cu Voltaire din al cărui arbore așa de stufos au căzut și s-au ofilit numeroase frunze, dar au rămas destule pentru a acoperi cu umbra lor gloria urmașilor săi. (Comparația aceasta, pe cât de sugestivă, e și tot atât de inexactă, dar marchează stilul admirativ, la rândul-i delirant, al unui „maiorescian”, cum îl socotea E. Lovinescu, deși, după opinia mea, ar fi trebuit să-i spună, mai propriu: un lovinescian).

Lucian Predescu, cel care în *Enciclopedia* sa îl caracterizase pe Iorga drept „cea mai formidabilă minte” pe care ar fi produs-o neamul românesc, depășește abil acel moment și dă adversarilor acestuia un loc destul de onorabil în *Istoria* sa, apărută ulte-

rior. Să mai punem la socoteală că tot în 1940 apare *Istoria literaturii române* de gândiriștul D. Murașcu, un critic și istoriograf cu alte pregătiri, un eminescolog merituos, ceea ce i-a asigurat o notabilă audiență în chiar lumea didactică. (Vladimir Streinu îi va face o cronică nimicitoare în articolul din *Revista Fundațiilor Regale*, cules acum în vol. II din *Pagini de critică literară II*, p. 311-318).

(Să mai notăm că tot în timpul războiului apăruse *Istoria literaturii* a lui Gabriel Drăgan, un profesor, dar și romancier de stil naționalist revelat printr-un roman care și-a avut succesul în epocă: *Pe frontul Mărășești învie morții*. El îl acuzase pe Predescu că i-a reprodus *ad litteram* în *Enciclopedia „Cugetarea”* capitolul despre Panait Istrati, fără să indice sursa, deci acuzându-l de plagiat.)

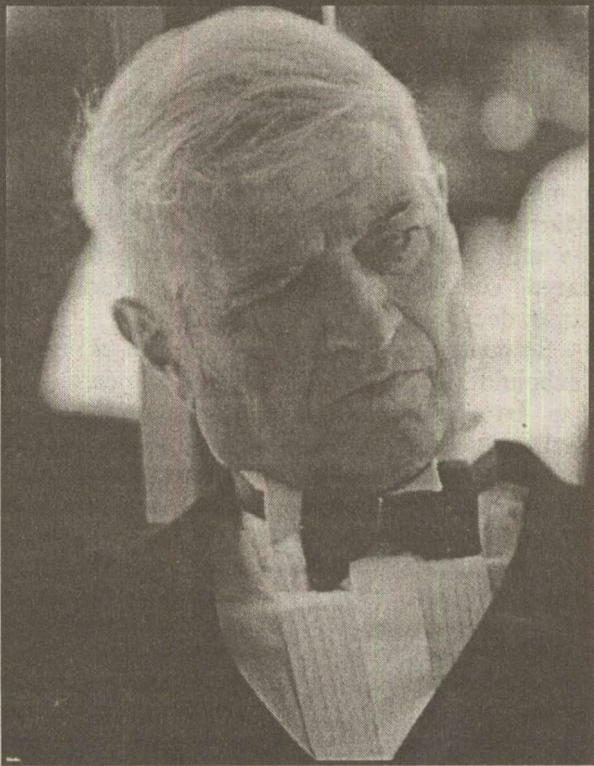
Se poate înțelege din toate acestea că, în timpul războiului, în ciuda succeselor printre care se poate cita *Istoria literaturii române moderne, I*, de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și T. Vianu, o lucrare totuși neterminată, cum a rămas neimplinită *Istoria literaturii române vechi, I-II*, 1945 de N. Cartoian, istoriografia noastră rămăsese datoare memoriei ei, dar era cuprinsă într-un proces în curs. (*La littérature roumaine a l'époque des Lumières* a lui D. Popovici a apărut în 1945 și a beneficiat de o difuzare defectuoasă, întârziată, iar episodul legionar 1940-1941 n-a lăsat decât o jalnică urmă, broșura *Istoria literaturii române* de C. Dan Pantazescu și Mircea Străinu, din care ultima parte nu e a unui militant obtuz și intransigent, ci face destule concesii „esteților”, inclusiv lui G. Călinescu marea bestie neagră a naționaliștilor de moment.)

Așa cum am afirmat-o de nenumărate ori în toate revenirile mele asupra trecutului, trăit ca o experiență personală, ceea ce nu e propriu tinerilor actuali chiar și atunci când au în jur de 50 de ani, e că venirea comunismului a însemnat o violentă, o brutală ruptură, o catastrofală soluție de continuitate. Lovitura a venit din afară, fără nici o legătură cu evoluția normală a unei literaturi. Aceasta, însă, cu toate succesele și aflată într-o eventuală criză de creștere, nu a lăsat o istorie aptă să facă față situației. Cursul nou impus de comuniști a cuprins și istoria trecutului, mai ales a celui apropiat și falsul acestei noi „linii” s-a verificat și prin aceea că ei n-au fost în stare să elaboreze o istorie literară, ci cel mult „materiale”, uneori și studii, în vederea scrierii ei (unele nici nu erau oferite publicului, nu erau tipărite, ci șapirografiate, așa că nu apar în bibliografii. Deși nu se elaborase o istorie literară care să le preceadă, au apărut manuale școlărești de nivel mediu în care s-au exersat întru falsificare tinerii; ele erau dominate de atotputernicul Ion Vitner, de D. Micu, M. Novicov și alții asemenea lor. Încât se poate socoti un succes apariția tratatului academic (la aproape douăzeci de ani de la instaurarea noului regim!) scos sub egida Institutului de Istorie literară și folclor, în principiu condus de G. Călinescu, și cel echivalent (ceva mai prompt) al *Istoriei României*, sub conducerea lui Andrei Oțetea în cadrul Institutului de Istorie al Academiei și oprit la tomul al III-lea, secolul XIX.

„Cu toate că au fost redactate de specialiști incontestabili și conțin unele pagini valabile, din ce în ce mai rare însă pe măsură ce ne apropiem de momentul apariției acestor impozante opuri, ele au devenit acum inutilizabile datorită „politizării” tendențioase și numeroaselor falsificări diverse, pentru ca ele să fie acceptate de cenzură.

În încheiere, nu cred că mai e nevoie să formulez singura constatare posibilă: că (măcar) istoria literaturii trebuie neapărat rescrisă pentru ca să profite de ea și publicul mai larg, dar poate și unii specialiști pe care eu îi socotesc destul de numeroși.

STELIAN TĂBĂRAȘ



August 1944, Secăria, Valea Prahovei. Bombardamentele americane teribile asupra Ploieștilor. Ca și în 4 aprilie 1944, au fost doar victime colaterale. Toate bombardamentele nu fac altceva decât victime colaterale. Nici măcar în epicentrele exploziilor nucleare de la Hiroshima și Nagasaki n-a fost picior de soldat japonez. La noi s-au experimentat și inaugurat experimentele „în șah” sau „în covor”. Bombardiere într-un număr uriaș, fără nici o protecție a aviației de vânătoare, survolau centre urbane și industriale, aruncând la întâmplare mii și mii de bombe, multe incendiare. Când au apărut la orizont, zgomotul motoarelor nu s-a auzit. Doar s-a întunecat cerul. Rețin și azi anatomia acestor monștri cu coarne, elice și detalii de pe abdomen. Pe urmă, s-a răspândit zgomotul unificator, nu ne mai auzeam propriile voci, vibrau direct plămâni, gurile se mișcau ca ale peștilor în apă. Cutremurul a fost real, chiar au căzut câteva acoperișuri.

Nu văzusem până atunci oameni adulți, maturi, fugind îngroziți spre pivnițe, spre șanțuri, spre slanițele de uscat prune.

Zile de rețrăit

Au trecut spre Brașov; au lipsit de pe cer cam o jumătate de ceas. S-au întors relativ împuținată, unul era în flăcări și coborâse mai jos decât celelalte. S-a auzit, fără să se vadă, o explozie puternică în zona muntelui Florei, nu s-a văzut unde...

(În 1972, aflat la Ploiești, am întâlnit un bătrânel care se desprinsese dintr-un grup de turiști americani și întreba lumea de pe stradă, făcând poze în dreapta și-n stânga, unde fusese hotelul de dame ușoare căzut în bombardament. E adevărat, întreba el, că prostituatele se aruncau de la ferestrele hotelului în flăcări?)

Atunci, în 1944, cam la trei luni după căderea avionului, tatăl meu – într-o expediție prin pădure după bureți de fag – a descoperit resturile aceluia avion care căzuse și arsese. În două zile, era tot deja „cules” de săteni, dezmembrat, tot duraluminiul era deja în gospodăriile oamenilor. Ca din pământ a apărut un grup de tuciuri care s-au oferit să toarne vase din „oasele” avionului. Cereau vase vechi din sat drept model, li s-au comandat mai ales oale mari și cratițe pentru pomeni. S-a răspândit ideea că erau spurcate, că acolo muriseră și oameni. Au fost aghesmuite în curtea Bisericii Bunavestire, le-am văzut de sus – chiar eu sunasem clopotele din clopotniță. Curtea bisericii semăna în acea zi cu un fagure de metal sclipitor.

O copilărie întregă am privit pe un ceanun un fel de pecete: o dansatoare dionisiacă, subțire și diavolească, având însemnele feminității ca două boabe de mazăre. De unde va fi provenit? Peste ani și ani, într-un muzeu din Arad, la secția de obiecte neolitice am revăzut-o pe un vas de lut. I se spunea „Dansatoarea din Tăuț”. În toată simbolistica feminină neolitică nu mai văzusem un astfel de idol feminin: suplu, dansând, căzând parcă de undeva, aerian.

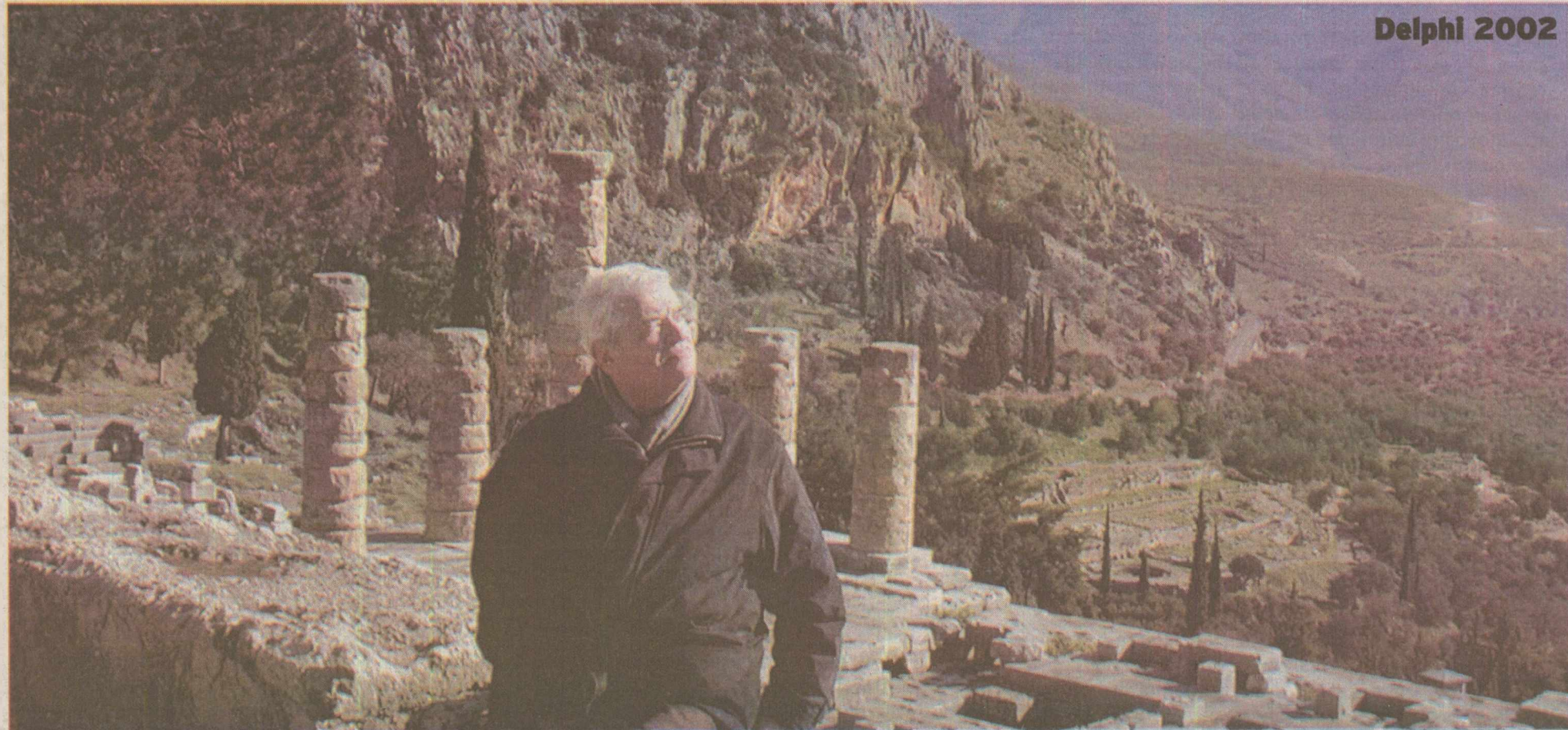
(Peste ani, când totul aproape intrase în legendă și sătenii vorbeau deja despre o „pasăre cu ciocul de fier” - faptură apocaliptică -, am aflat din pură întâmplare, citind *Jurnalul* Marthei Bibescu, data exactă a căderii aceluia avion. Martha Bibescu povestește cum auzise de la Castelul Posada, în ziua de 18 august 1944, o explozie puternică, o bubuitură care a zguduit pământul. Fusese avionul prăbușit pe versantul celălalt al muntelui Floreiu - ceea ce reținusem eu în una din primele mele amintiri.)

1980. Restaurantul „Ciocârlia”, la „riviera” de nord a Sloboziei. În plin regim comunist, funcționa onorabil

un restaurant, datorită lui nea Iulică, haiduc al comerțului ialomițean. Găseai acolo vin în timp de criză, turiștii puteau să guste o masă ca lumea. Carnea, brânzeturile, cafeaua nu lipseau niciodată. Serviciul era ireproșabil – se spune că nea Iulică îi bătea, pur și simplu, pe ospătarii sau șefii de sală ciubucari. Amenajase într-un perete un soi de peșteră artificială cu o cascadă răcoroasă în plină caniculă de câmpie. Avea legături, se zice, până și cu depozitele de rezervă de război ce se află sub o pădure de salcâmi lângă lacul Dridu. Era tolerat de autorități, mai ales că întreținea singur echipa de fotbal „Azotul Slobozia” în divizia B; pentru asta avea trecere grozavă la slobozeni, în ciuda apucăturilor sale interlope.

Vine într-o zi la masă un scriitor proaspăt numit adjunct la Frontul Unității Socialiste, de curând înființat: Jeleleanu arăta bine, grizonat și bronzat, venea de la mare. Nu se știe ce nu i-a convenit la Ciocârlia, dar se pare că sfârșitul mesei s-ar fi încheiat cu o ceartă, nea Iulică proferând niște vorbe românești pentru care a fost atenționat de însoțitorul lui „Jebe” că discută, totuși, cu un vicepreședinte F.U.S. „- Mă c... în fusul vostru”, a ripostat nea Iulică furios. Peste câteva ore se afla smirnă în fața tovarășei Găinușe, pe atunci prim-secretar al județului. „Scuzați, tovarășa prim-secretar, eu crezusem că F.U.S. înseamnă... Fabrica de Ulei Slobozia”...

O întâmplare petrecută în Primul Război Mondial, povestită de Ionel Perlea în casa violonistului Ion Voicu (auzită cândva de mine personal), pune în ecuația incredibilului simboluri comice și totodată emoționante. Consilierii francezi ai Armatei Române, în frunte cu generalul Berthelot, hotărâseră aducerea urgentă din Franța a unui număr de avioane; acestea au sosit, împachetate, bine unse cu vaselină. Atâta doar că la montarea lor trebuia și un aparat de măsurat tensiunea spițelor ce legau între ele aripile. Acest aparat, omis la expediere, era extrem de important, altminteri exista pericolul ruperii unor spițe, în zbor, sub presiunea forței portante. A fost trimis un specialist francez care, fiind nevoit să ocolească teritoriile adverse ale puterilor centrale, a ocolit Europa prin Nord și a întârziat mult. La sosirea sa... avioanele fuseseră hăt, demult, masiv folosite în bătăliile din Vrancea (doar pe monumentul Aviatorilor din București sunt consemnați peste o sută de eroi căzuți sub focul inamicului). Cum se rezolvase



Delphi 2002

problema tensiunii spițelor? Ei bine... românește! Ofițerii au găsit un țambalagiu analfabet, dar cu auz muzical perfect. Acesta controlase prin ciocănire toate spițele, acordându-le întocmai ca pe țambal. Iată, am spune, forțând puțin simbolul, cum dotarea muzicală naturală autohtonă a fost salvatoare într-o bătălie decisivă ca aceea de la Mărășești-Mărăști-Oituz...

Ne întorceam de la Mistras, unde prietena noastră Adriana Răducanu ne-a condus anume ca să vedem locul și „ruinurile“ unei misterioase școli de filozofie neoplatonică. Erau ultimele zile ale anului...

Școala de filozofie supraviețuise peste un mileniu și jumătate de la existența pământească a lui Platon; supraviețuise în ciuda războaielor și a Bizanțului creștin, exclusivist, încă de la Conciliul din Niceea. Supraviețuise aici poate și datorită geografiei peninsulei Peloponez, legată de continent doar printr-un istm de câteva sute de metri, azi „tăiat“ și acesta de Canalul Corint. „Școala neoplatonică“ de la Mistras a fost, se spune, și un fel de container cu tot felul de secrete ale antichității clasice. Acestea ar fi stat – o dată cu fuga spre Florența, din fața puhoiului otoman, a magiștrilor și elevilor – la baza Renașterii italiene. Care secrete? În general, cele despre proporțiile de aur, complementaritatea culorilor, calcule ale unor construcții publice – cum ar fi „cheia de boltă“, la rândul ei aflată de la străvechii perși.

Tot ei, învățații de la Mistras ar fi reușit, pe baza neoplatonismului, o reîmpăcare între catolici și ortodocși în cunoscutul „Conciliu de la Florența“ de la jumătatea secolului al cinsprezecelea.

Ne întorceam, deci, pe o ploaie mărunță de la Mistras și ne-am trezit, la doar câțiva kilometri, în vatra străvechii Sparte. Ai cărei locuitori antici, războinici prin excelență, n-au prea lăsat - în afară de gloria din războaiele împotriva perșilor ori de cele „peloponeziace“ (în fond, fratricide), și urme culturale – mari temple ori construcții civile urbane. Cum au lăsat, de pildă, Atena și Pireul.

Muzeul de arheologie din Sparta suferea (cel puțin în acele zile de sfârșit de an) de un sindrom balcanic întâlnit și la noi: dacă tot ne aflăm la sfârșit de an, dacă tot ne aflăm în extrasezon, era închis. Ne-am oprit doar la lapidarium-ul de afară, unde se află și o statuie a lui Licurg („cărui, de ploaie, lacrimile-i curg“ - am zis noi, vizitatori în contratimp), dar și alte, câteva zeci de statui decapitate, montate totuși vertical. Am profitat de singurătate și ne-am pozat ca în vechile noastre iarmaroace, „punând capul“, pe rând, în locul celor care lipseau. Vom fi fost, poate, fără să știm, cărturari, filozofi, arhoni ai cetății... Ehe, nu ne-ar fi stat rău!

Triunghiul despre care vorbesc are drept „catete“ două străzi destul de circulante, iar în chip de ipotenuză, gardul metalic al unei vile, subliniat pe dinafară, pentru discreție și ecologizare, de un gard viu din boscheți cu frunze veșnice. Este un mic spațiu verde având la mijloc un impunător pin mediteranean, ce plânge unori, de căldură, cu lacrimi de rășină. În ramurile lui sunt „cuiburi“ mătasoase din care vara ies cicadele, acele lăcuste-greier pe care le auzi vara în Sud, zi și noapte, până prin septembrie. Pe unul din trotuarele-catetă este montată o cabină telefonică modernă, nouă, galbenă – „de la Olimpiadă“ –, deja amprentată primitiv de grafiti.

De aici vorbesc și eu uneori.

Acolo, în centrul geometric al triunghiului („locul unde se întretaie două unghiuri mediane“), am observat, la un moment dat, niște cutii mari de carton (ambalaje de frigider?) între care se odihnea un om. Într-un rând l-am revăzut dimineața cum își strângea într-un sac de plastic puținele sale lucruri, pe care le ascundea după boscheți. Omul nostru se temea, probabil, nu atât că o să i le „fure“ cineva, ci, mai degrabă, că o să i le arunce gunoierii în mașina municipală. Desigur, el pleca la lucru, la săpat niscai șanțuri pe la temelii de viitoare case – cartierul e plin cu șantiere de vile.

L-am mai văzut într-o zi de sărbătoare cum se chinuia cu o sticlă de apă să-și spele picioarele numai răni, poate de la cizmele de cauciuc purtate pe canicula ateniană.

Într-un alt moment, mirarea mi-a fost sporită să-l descopăr chiar în cabina telefonică, vorbind. Am păstrat cuviincios distanța, așteptând, dar el vorbea tare, cum fac cei nu prea obișnuiți cu telefonul, apreciind că puterea vocii trebuie adaptată... la distanța la care se afla interlocutorul. Dumnezeu, vorbea românește!

- Aici nu-mi lipsește nimic, am tot ce-mi trebuie, stau bine. Săptămâna asta am fost nițel ocupat, n-am avut vreme să vă trimit bani. Dar, săptămâna viitoare...



Și să știți că mi s-a făcut un dooor!

A așezat telefonul plângând surd. Am blamat atunci obiceiul ăsta al nostru, al românilor, de a spune oricând, de oriunde, că „o ducem bine“, că „o scoatem noi la capăt, să vezi“. Eu însumi, cândva, pe vremea armatei, scriam acasă dintr-o cazarmă înghețată, dintr-un regim alimentar de semi-înfometare, că „o duc bine“, că „nu trebuie să-mi trimiteți nimic“. Nu-mi călcam pe inimă nici măcar să cer de acasă o pereche de șosete mai groase.

„A mai trecut o vreme“, vorba lui Arghezi. Omul a dispărut din triunghiul verde. Poate vila la care lucra o fi fost terminată. Poate...

Autoturisme trec pe cele două „catete“ aproape fără zgomot. Eu însă aș fi vrut să-l mai văd, să-l mai aud la telefon pe „fratele meu de pe ipotenuză“.

Doar pinul mediteranean continuă să-și picure lacrimile de rășină.

Stramsburg. Îmi recunosc aplecarea și o anumită ușurință în jocurile de cuvinte, recurgând la omonimie, asonanțe, mutări de accent și, în genere, la tot ce se cheamă „fonetică sintactică“. Dar creația toponimică Stramsburg – o recunosc cu invidie – nu-mi aparține. Ea a fost spusă în fața camerei de luat vederi de o bătrână din Hădăreni – satul în care, prin 1993, o adversitate dintre români și romi a luat forme dintre cele mai violente, aflându-se acolo un substanțial cartier țigănesc (adjectiv imposibil de evitat, după **Țiganiada** lui Ion Budai Deleanu, după „mușchiul țigănesc“ - sau după... „esența de rom“ - și chiar după clasicizatele piese de folclor lăutăresc: „Pe ulița armenească/ trece-o ceată țigănească...“; „Dă-mi, boierule, țiganca/ că mi s-a răsipit casa“). Ei, aici voiam să ajung: la „răsipirea casei“! La Hădăreni, în 1993, în urma unor furturi repetate, a unor bătăi încasate de români și chiar a unui român ucis, sătenii, în corpore, au incendiat casele romilor, l-au făcut pe ucigaș să iasă din flăcări și au aplicat legea Talionului. Dar cine seamănă vânt culege furtună și, departe de a se fi stins, conflictul a ajuns cauză penală, cu apeluri până la Strasbourg unde minoritatea romă a avut câștig de cauză. Ei bine, la „capitala europeană a justiției“ se referea bătrâna româncă: „Vom merge cu toții la Stramsburg, iar dacă nu ni se face dreptate, ne adunăm și mergem iar în mahalaua lor!“.

Cum să-i fi venit în vorbire, femeii, numele Stramsburg? Se mai păstrează în genă, peste generații, amintirea „Înaltei Porți“ de la Stambul, unde românii nedreptățiți mergeau în fața palatului sultanului, cu rogojini aprinse în cap, spre a fi băgați în seamă? (De unde și expresia: „Și-a aprins paie-n cap“). Schimbarea între Stambul și Strasbourg nu e, pentru mulți, decât o simplă schimbare de punct cardinal sau de fus orar. Dacă la Strasbourg există o Curte de Justiție, de ce n-ar crede unii că de acolo se pot influența și politici sau guverne, de ce nu și-ar aminti de „peșcheș“ (în limba-jul contemporan, doar cash: de data aceasta, calambu-

rul îmi aparține). De altfel, la Strasbourg au trăit o vreme și Sebastian Brant, autorul **Corabiei nebunilor**, și Erasmus de Rotterdam, autorul **Elogiului nebuniei**.

Mentalitățile se schimbă greu. Deși toți românii doresc să facă parte din Uniunea Europeană, puțini știu ce înseamnă acest lucru (de altfel, într-un sondaj, un număr semnificativ a răspuns că am intrat deja în UE). Cei mai mulți nu își închipuie că sporirea șanselor de a o duce mai bine nu înseamnă pur și simplu a o duce mai bine. Deocamdată, până la moneda euro, avem leul greu. Probabil că, dacă ar fi întrebată, bătrâna din Hădăreni ar răspunde:

- Cum e cu leul?

- Greu, maică.

Mai trecătoare Cartagina decât patlagina...

La primele ore de latină din liceu se făcea poemul **Către Taliarh** de Virgiliu. Nu înțelegeam exact ce este acela un taliarh (un fel de maestru de ceremonii, am spune astăzi). Dar și mai misterios mi se părea acel „e alb Soracte“ – probabil că „dealul“ acesta era nins o dată la zece, cincisprezece ani. Motiv de petrecere – cu vinuri îndulcite și mâncăruri alese. Peste ani și ani, după ce am ajuns la Florența, la întoarcere spre Roma, am trecut pe lângă Soracte și m-am minunat de mulțimea de peșteri săpate în piatră de călugării prigoniți de către oficiali. Într-o grotă se ascundea și un episcop, Silvestru, cel ce avea să ajungă primul Papă.

Citiseam că împăratul Constantin cel Mare, care din motive încă necunoscute și-a executat în piața publică din Constantinopol tânăra soție și mai târziu propriul fiu, se îmbolnăvise grav de lepră. I s-a spus că boala i se trage de la păcatele sale. I-a chemat pe capii religioși, întrebându-i pe rând care religie poate ierta fărădelegile lui. „Numai creștinii“, i-au răspuns aceștia, „doar ei iartă orice“. „Și unde îi află eu pe acești creștini?“ „În grotle din muntele Soracte“. „Aduceți-i încoace, sub jurământ că n-am să le fac nimic, să mă vindece“.

Mesagerii împăratului l-au găsit pe însuși Sfântul Silvestru. „Vindecă-mă“, l-a rugat împăratul. „Nu e așa de simplu. Trebuie luni de zile de post și rugăciune“. Împăratul s-a supus, dar s-a și vindecat. Și a zis: „Aceasta este religia adevărată“. A eliberat toate grupurile ascunse prin munți, i-a chemat la el și i-a organizat, instituindu-le ierarhii bisericești. Era în anul 322. A dat ordin să le fie construite biserici, el însuși numindu-se capul bisericii. Bătrâna sa mamă, Elena, se convertise deja mai demult, în urma unei călătorii la Sfântul Mormânt.

De pe terasa noastră din Sinaia privesc Bucegii. „E alb Soracte...“

(Din volumul **Zile de retrăit**, în curs de apariție la editura Paralela 45, colecția **Odiseu**).

**DEBUT:**

Iulia Cristina FRÂNCULESCU

Născută la 26 martie 1977, în Craiova, județul Dolj. Absolventă a Facultății de Litere, Universitatea din Craiova, specializarea Limba și literatura franceză – Limba și literatura engleză. Studii aprofundate (Master), specializarea Literatură franceză – Poetică, Facultatea de Litere, Universitatea din Craiova, conducător științific prof. univ. dr. Irina Mavrodin. În prezent lector de limba engleză la UMF „Victor Babeș”, Timișoara. Articole publicate: „Proust și arta fragmentară în viziunea lui Leo Bersani”, „Noua structură și opera lui Marcel Proust în viziunea lui Camil Petrescu”, „Tânăra Parcă sau impersonalizarea creatoare”, „Reminiscente picturale în «Escorial» de Michel de Ghelderode și valoarea lor simbolică”, traducerea în limba franceză a piesei „Five o'clock” după I.L. Caragiale. În domeniul limbii engleze a publicat cartea *English for I.T.: Engleza în informatica tehnică*, Editura Paralela 45, în 2004. Intense preocupări în domeniul cercetării lingvistice, doctorat în științe filologice, cu finalizare în 2009, titlul tezei „Aspecte ale terminologiei medicale românești de după 1990 (cu specială referire la influența engleză)”, conducător științific prof. univ. dr. H.C. Mult. Maria Iliescu, Institutul de Romanistică, Universitatea din Innsbruck. În paralel, are în pregătire apariția romanului *Singuri pe scenă* și un volum de studii literare.

Și din tristețile mele s-a născut povestea. Acum înțeleg că atât de puțin îți trebuie ca să scrii, o imensă și naturală tristețe, cu care ne naștem toți, doar că unii o rătăcesc, alții o înstrăinează voit, iar norocoșii o regăsesc, cândva, pe parcurs. Și m-am pus pe scris, deși ceea ce trăiesc eu au trăit mulți, ori toți, și vor trăi atâția, drumul este aproape identic, dacă îl întorci și îl privești din diverse perspective, prin globul de sticlă, mă atrage inexorabil pixul încărcat, mitraliera fermecată, mă regăsesc, îmi este dor de paginile umplute cu greutate – am mai spus-o, numai cu sforțare urcăm munții –, căci ele creează jocul unde pot spune ce vreau să aud. În rândurile mele mă simt acasă, ele sunt grădina mea, locașul meu prefăcut, ferit, unde sunt ceea ce nu aș mai apuca vreodată să fiu. Balerină, reporter, cosmonaut, regizor, cântăreață, fotograf, îmblânzitoare de lei. Nu mai trebuie să sper la o viață viitoare, am totul pe platoul de aur, în fața mea, aici și acum. Fructele exotice, delicatose neasemuite, nectar de piersici suculente, ambrozii delicioasă, toate pentru un simplu pământean, confruntat cu micul univers pe care îl crede lumea largă.

M-am trezit de atâtea ori în diminețile din Teișoara și am privit cerul deschis, am respirat aerul din toate primăverile, iernile, verile și toamnele cu adânci respirații și mi-am spus, credincioasă, că da, astfel dă năvală fericirea. Aveam gustul acela în suflet, care sper să se prelungească, să se amplifice, să te copleșească, nu am știut, nu am aflat că, dacă nu era acolo, în momentele de atunci, fericirea nu putea fi aiurea, în altă parte. Început, cuprins și încheiere. Am fost și sunt o prostuță, risc să mi se ia fericirile de mâine.

Acum sunt legată, în strânsă și puternică apartenență, de universul meu dintâi, natal, construit, imposibil de dărâmat, deci fără șanse de a lăsa alte înălțări să se zidească pe cenușa celor dintâi. Așa te simți probabil în momentul când te găsești prins între viața de aici și cea de dincolo, confuz, inexact, așa este și timpul meu actual, al incertitudinilor, al căutărilor unor repere într-o lume nouă. Mereu în două locuri în același timp, realitățile se confundă, străzile, clădirile, timpurile se amestecă. Trecut, prezent și viitor, și invers, viitor, prezent, trecut. Privirea scrutează un cer între două ceruri. Nu am fost niciodată atât de aproape de timpul regăsit, dar mă întreb în ce fel această bivalență înseamnă ceva. Unde este plasat prezentul? Prezentul înseamnă să începi o nouă viață terminând-o pe prima, pe care eu, însă, nicidecum nu am încheiat-o, ci am lăsat-o răvășită, în dezordine și o continuu interior.

Și totul s-a prăbușit în urmă. În dimineața în care am plecat. Sau în seara dinaintea plecării, când mama s-a odihnit în camera mea, ca de atâtea ori de-a lungul prieteniei noastre, în diferite case, la ore diverse, la vârste multe, deja părăsite. Și-a așezat în poală picioarele mele mici, pe care obișnuia să le sărute - oare și Nichita Stănescu a avut o mamă asemenea? - și a știut că nu vom mai fi nicicând în locul acela la fel. Se vor așeza munții între noi, se vor risipi căile pe care le-am bătut împreună, vom pune punct și vom lăsa imaginația să preia conducerea din brațele realității, pentru că în vis nimic nu este interzis. Teribil s-a mai complicat viața!

De Teișoara mă leagă ai mei, cei care încă mai sunt și cei care au plecat către locuri crezute fecunde ori spre cerul stelat, locurile mustind de amintiri, nu mai are nicio importanță dacă sunt frumoase sau urâte, toate au devenit mirifice la atâtea leghe distanță, oamenii buni, dragi, luminoși, Botoșel, viața văzută cu ochi de pisică,

GLOBUL DE STICLĂ

însă, fără doar și poate, nu oamenii răi, puțini la număr, dar cutremurători, care m-au mutilat, aceștia s-au șters din cuvintele mele – cuvintele-mi sunt prefaceri – singuri, fără ajutor, iată marea mulțumire. Nu există oameni complet negri, să nu fiu înțeleasă greșit, cum nu există nici oameni complet albi, suntem toți niște dalmațieni, cu număr inegal de pete, dar pentru câteva pete albe nu găsesc călăilor vreun rol între notele sufletului meu. Măcar aici să am putere de decizie asupra destinului!

Apoi, oamenii răi din Teișoara nu mai trăiesc demult în realitatea mea concretă, alături de mine, au fost înghițiți de trecut. Trecutul s-a așternut peste toți ca tăvălugul țărânei peste morți, căci morții adorm și ei o dată cu timpul. Să poți, dacă vrei, după bunul tău plac, să razi durerile și persoanele care, inconștient sau cu bună-știință, ți le-au provocat este miracolul romanului ce se zămislește chiar acum. Nu pot fi decât recunoscătoare mâinii care, măcar pe hârtia albă, nu lasă nicio urmă a traseului lor prin încă scurta și umila mea trecere pe Pământ.

De la o vreme, m-a cuprins, fără veste, o tristețe nepământescă, infinită. Nu mă pot aștepta la nimic bun, cercul vieții devine pătrat, dreptunghi, formele oscilează în fiecare zi.

- Viața asta este o mare oboseală, vorbele mamei.
- Viața asta este o mare plictiseală, spun eu.
- Viața asta este finală, ne avertizează luna și stelele.

Mergem cu hotărâre către negru. O privesc pe mama. Este neclintită, îndărătnică, luptă să stea pe meterezele prăbușite. În spatele ei crește liniștea pe pereții zgăriați cu lacrimi.

De ce sunt făcută astfel, cum să mă schimb, în ce să mă schimb, merită să mă schimb? Viața mea este numai în mine, complexă, tulburătoare, dureroasă, înșeninată. În afară trăiesc foarte puțin. Mănânc, schimb câteva vorbe, mă străduiesc, apoi mă întorc în mine, la mierla cu cireașă-n cioc, la mirosul lumii pe care am clădit-o de atâția ani, de atâtea veacuri. La fel sunt toți ai mei, viața interioară cu meandre fascinante și solide

s-a transmis prin lichidul amniotic ori pe sus, pe deasupra conurilor de brad.

Există oameni care trăiesc în exterior, am cunoscut destui în Orașul Nou, rânduiala lor din afară este intricată, intensă, dăruire totală. Telefoane, discuții, poziții, comenzi, aranjamente, povești cu iz retoric, viața exterioară ocupă locul discursului interior. Pe mine nu mă interesează, pe fond, ierarhiile sociale, chiar dacă le respect, adresele și notele oficiale, chiar dacă mă conformez, proiectele comune pe cinci ani, chiar dacă par angrenată în ele. Eu mă înclin doar muzicii pe care o aud în mine de ani, sufletului, serbilității, curioaselor amintiri care se simt la fel de reale pe orice meridian m-aș afla și la orice oră aș pune capul pe pernă. În mine trăiesc oameni care au murit demult, cărți pe care le-am citit cândva înfiorată, scene care nu se vor mai repeta niciodată, dialoguri apuse, dialoguri nespuse, dezbateri, stări, momente, imagini, culori, mirosuri, da, mai presus de toate, mirosuri, este un torent, un vulcan în erupție în mine. Trăiesc în gândurile și în amintirile mele mai frumos, mai plin și mai drept decât vor fi trăit alții vreodată în lume. Din păcate, curgerea exterioară mă sufocă, îmi este greu să rezist, mă încătușează, nu am aer. Eu sunt spirit liber, năvălaș, pe mine să mă lase să trăiesc în mine, cu visele și iluziile mele, căci e mai rar să poți asta, în afară poate să-și ducă viața oricine. Pe când înlăuntrul... Câți pun capul pe pernă și aud aievea vântul foșnind la fereastra odăii copilăriei? Câți închid ochii și privesc cu bucurie mistică luminile înserării din Teișoarele lor? Cine simte adierea pe care o lasă în urmă Botoșelul blănos, în drum spre biroul încărcat ce-i va servi drept culcuș în zilele toride ale verii? Aude cineva valurile mașinilor care trec la ore matinale prin fața casei sale altfel decât pe un mers obișnuit? Mai ascultă cineva cu inima? Ceilalți, cei mulți, și-au mutat inima în exterior. Dacă îi surprinde tramvaiul pe șine, inima lor va înceta să bată. Inima mea, însă, reușește să transceadă realitatea, rămâne aceeași și când predau limbi străine, și așezată pe băncile din Teișoara, și sub roțile nemiloase ale tramvaiului. Sunt eu însămi oriunde. Inima mea nu dă doi bani pe potopul din afară.

(Fragment din romanul, în pregătire, *Singuri pe scenă*)

Vânturile,
valurile...

Parodii de Lucian PERTA

GABRIEL NEDELEA

DUMINICA TRECUTĂ

Deocheat lucru să fii student
La zi, la Litere, în ultimul an,
Taman la Craiova și taman acum
Când orice absolvent,
De liceu se înscrie,
Conștiincios, la „Spiru Haret”,
La cinci facultăți simultan
Și mai are și timp liber să scrie poezie.

Eu n-am nicio duminică liberă -
Ori un colocviu de critică, ori
Un festival de poezie ce-mi oferă
Câte un premiu, substanțial uneori.

Ferestrele plecărilor mi se deschid
Spre colocvii și festivaluri, fără istov.
Totul e să nu le încurc, să mă decid:
Oare unde am fost duminica trecută?
La Oravița, Sibiu sau Brașov?!

Mi-e tot mai limpede că limba este mai întâi un comportament și abia apoi un mijloc de comunicare. Accentul trebuie să cadă pe atitudinea omului, nu pe înțelesul cuvintelor. Când vorbește sau scriu, mă port de-a dreptul. Purtarea aceasta, după cum îi spune și numele, e precumpănitor pragmatică și, doar în al doilea rând, semiotică sau semantică. Cuvântul e gest al trupului, nu logos. E haină și postură, iar nu unealtă de cunoaștere sau de înțelegere. Este expresie, nu metodă de cercetare. E mod de manifestare și mreajă de cucerire, iar nu instrument lexical pus în slujba binelui omenirii. Tocmai de aceea, luată în ea însăși, limba nu are nici un înțeles. E ca și cum m-aș strădui să găsesc hainelor pe care le port o semnificație care ar persista chiar și după ce le-aș așeza în dulap sau le-aș da foc. Asta înseamnă că creierul nostru nu gândește lingvistic, ci doar se exprimă așa. Și astfel, scrisă sau vorbită, limba unui om e chiar finuta lui și, tocmai de aceea, ea este supusă stilului și îndatorată modelor. Totul e să te sustragi modelor aflate în vogă, încercând să-ți impui propriul stil. Totul e ca limba ta să devină modă, așa cum o anumită vestimentație face furori un sezon sau mai multe. E vorba, așadar, să-i faci pe alții să-ți imite comportamentul verbal. Forța unui intelectual stă în puterea de contagiune cu care, molipsindu-și semenii, le-a impregnat limba cu propriile întorsături stilistice. Iar forța unui popor stă în cât de mult i-a cucerit pe alții în dorința de a-i învăța limba.

Că limba e mai întâi comportament și abia apoi mijloc de comunicare o dovedește amănuntul că un cântec poate să-mi placă chiar dacă nu cunosc defel limba solistului. De câte ori nu am gustat o melodie chiar și atunci când nu înțelegam nimic din libretul ei, ba chiar am

CREIERUL LUI PIRANESI

Selectia cuvintelor

SORIN LAVRIC

gustat-o mai mult așa, neînțelegându-i vorbele, decât dacă le-aș fi priceput. Apoi, de câte ori nu am trăit dezamăgirea de a vedea cum, dintr-un cântec a cărui melodie îmi plăcuse și căruia îi atribuisem o semnificație profundă, s-a ales praful de îndată ce am întrezărit doza de idioțenie a cuvintelor cîntate. Majoritatea șlagărelor au un libret de toată rușinea. Ce înseamnă asta? Că, deși nici un cântec nu ne impresionează prin libret, fără libret, același cântec nu ne-ar impresiona aproape deloc. Mă gândesc la muzica vocală, firește, nu la cea instrumentală. Oricît de prostestî ar fi, în banalitatea lor semantică, cuvintele libretului, prezența lor îți dă iluzia unui mesaj. În realitate, înțelesul cântecului nu e dat de cuvintele cântecului, ci de imaginația ascultătorului. Totul e să aud o articulare fonetică sugerîndu-mi un început de înțeles că după aceea imaginația mea se declanșează de la sine, atribuind cântecului un înțeles care nu are nici o legătură cu libretul lui. Concluzie: îmi place melodia, nu libretul ei, dar fără libret melodie i-ar lipsi ceva, iar ceea ce îi lipsește nu e mesajul, de care nici măcar nu are nevoie, de vreme ce fantezia mea i-l atribuie, ci acel gest uman ce echivalează cu un veritabil comportament: articulare fonetică, adică limba vie. Limba e un gest al trupului, o articulare dinamică

a zgomotului lui și abia apoi mijloc de comunicare a unui înțeles.

Iar dacă limba este un comportament biologic, atunci ea este supusă selecției după calapod darwinian. Unele inovații se dovedesc de mare succes și sunt preschimbate în achiziții filogenetice ce se transmit la urmași. Toți scriitorii al căror stil au făcut epocă într-o perioadă sau alta a istoriei și-au transmis inovațiile de expresie ca pe niște veritabile trăsături biologice. Drama apare însă când selecția limbii este înăbușită de intervenția ideologiei. Se petrece atunci o contraselecție în virtutea căreia expresiile care fac epocă sunt cele care aparțin limbajului de lemn agreat de puterea politică, și nu scriitorilor de talent. Trăim într-o lume în care clișeele propagandistice au sufocat dezvoltarea firească a limbii. Ideologia a învins darwinismul. Fiecare naș își are nașul. După ce doctrina creaționistă a fost îngropată de evoluționism, acum s-a ivit o doctrină al cărei efect este discreditarea viziunii lui Darwin: corectitudinea politică. Judecate prin ochiul ei omogenizator și justițiar, ideile lui Darwin suferă de o flagrantă inadaptare ideologică. În ele mocnesc o cruzime radicală al cărei damf biologic miroase rău. Concluzie? Ideile lui Darwin trebuie ajustate. Ajustarea se face printr-o micșorare a domeniului de

valabilitate a selecției naturale. Cum s-ar spune, e adevărat că Darwin a surprins adevărul, atîta doar că acest adevăr se mărginește la regnul vegetal și animal, neputînd atinge lumea omului. Cu alte cuvinte, în lumea omului, selecția pe bază de concurență acerbă însoțită de păstrarea și transmiterea la urmași a unor trăsături care, deși au apărut întâmplător, și-au dovedit în timp eficiența, selecția aceasta e inumană și, se înțelege, e foarte incorectă politic. Este o optică discreționară să spui că societatea ascultă de legile biologiei, ba chiar este o înjosire a demnității noastre să spui că ne selectăm între noi după aceleași reguli ca animalele. Dar care demnitate, de vreme ce omul se trage din maimuțe, și nu din Dumnezeu? *Hic iacet lepus*. Creștinismul nu e bun fiindcă naște fanatisme și discriminări, dar nici darwinismul nu e prea bun fiindcă încurajează concurența și optica beligerantă. Și atunci nu numai că e nevoie de o doctrină care să atenueze, precum un tampon îmblînzitor, nuanțele crude ale selecției naturale, dar chiar e nevoie de o optică care să propovăduiască contraselecția. Contraselecția însemnînd că tocmai cei care trebuie să piardă într-o concurență socială sînt cei cărora li se asigură protecția. Și, astfel, handicapul devine un avantaj, iar inferioritatea o stare profitabilă. Limba care proliferază astăzi e cea mediocră și vulgară, iar limba cultă își împușinează reprezentanții. Astăzi vulgaritatea în exprimare se dovedește a fi o trăsătură avantajoasă, și atunci ea se va transmite mai departe generațiilor următoare, iar inferiorul va deveni dominant. Cea mai bună definiție a corectitudinii politice este cea de doctrină a contraselecției. Așa îmi explic degradarea limbii pe care o vorbim.

«

DESPRE ILUMINARE

IOAN BUDUCA

- Acuma, că nu ești iluminat încă, te uiți la acest munte și vezi muntele. Când vei fi iluminat, te vei uita la acest munte și vei vedea muntele cu adevărat.

- Cum e când e adevărat?

- La fel.

- Nu e nicio diferență?

- Nu e.

- Nu aduce iluminarea nimic în plus?

- Ba da.

- Ce?

- Vei vedea muntele cu adevărat, adică în faptul percepției lui vei avea și amintirea faptului că l-ai mai văzut de o mie de ori, deși acum îl vezi prima oară și știi asta, că acum îl vezi prima oară.

- De unde și amintirea faptului că l-am mai văzut de o mie de ori?

- Din faptul eternei reîntoarceri.

- Ce înseamnă asta?

- Asta înseamnă că vei vedea muntele cu surpriza de a-l vedea prima oară, dar vei ști că nu are cum să fie prima oară, pentru că nu-l vei vedea în timp, ci în afara timpului, și asta transformă surpriza în amintire, văstrînd totodată și prospețimea faptului de a fi surprins de nouitatea percepției tale.

- Percepția mea... dar se mai poate spune așa, cum că percepția ar fi a mea?

- Nu se mai poate, pentru că nu va mai fi ceva al tău, așa cum îți apare percepția ta, acum, ca fiind ceva al tău; nimic nu va mai fi subiectiv în tine.

- Dar cum va fi?

- Real. Și subiectiv, și obiectiv. Nici subiectiv, nici obiectiv. Real.

- Nu vorbești despre un fel de déjà vu?

- Ba da. Dar va fi un déjà vu voluntar și conștient de sine.

- Adică nu un déjà vu întâmplător și patologic.

- Exact.



- Și când e patologic de ce e patologic, și nu iluminant?

- Pentru că nu e conștient de sine.

- Ce înseamnă conștient de sine?

- Faptul că acel vu nu mai apare ca fiind percepția eului, ci vederea sinelui.

- Cine e sinele?

- Eterna reîntoarcere a lucrurilor.

- Cum ajung să știi asta?

- Nu ajungi să știi nimic. Vei fi chiar asta: eterna reîntoarcere a lucrurilor uitându-se la sine, fără înșelătoriile obișnuite ale eului, care când se uită la ceva nu se uită decât la sine.

- Adică eul va fi murit?

- Nici da. Nici nu. Unde să fi murit dacă nu mai există timp? Numai în timp se moare. În afara lui, nu există murire.

Acest dialog rezumă cheia cea mai adâncă a unei cărți de o rară adâncime cognitivă și de o mare simplitate a discursului argumentativ, „Există viață după moarte?”, apărută recent la o editură românească oarecare, Felicia (asociată cu Litera internațional). Autorul, Anthony Peake, rău prezentat pe coperta a patra ca fiind un scriitor britanic, este una dintre cele mai strălucite minți pe care am avut ocazia să le întâlnesc în lecturile mele de popularizare a științei, tocmai pentru că nu popularizează, de fapt, ci găsește o sinteză plauzibilă între cuantică, neurologie, psihiatrie, thanatologie și mistică.

O lectură cu adevărat obligatorie.

«



Cu Tamara la Focșani

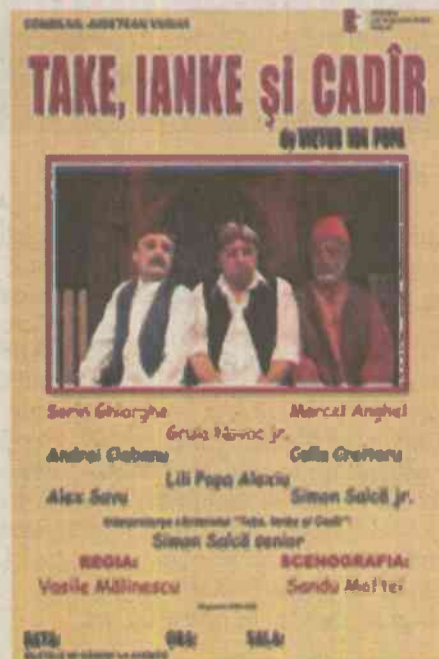
MIRCEA GHITULESCU

Teatrul municipal din Focșani, condus de bravul Sorin Francu, a deschis stagiunea cu un eveniment: a invitat-o pe Tamara Buciuceanu în spectacolul cu piesa **Divorțul de aur**. O comedie scrisă de Nae Cosmescu și Sorin Petrescu despre „micul infern” al căsniciei, cum spunea cândva Mircea Ștefănescu în comedia cu același titlu. Comedia este dulce amăruie: partea dulce se petrece în prolog și epilog, partea amăruie, mai substanțială, la mijloc. Deși se petrece în interiorul unui vis urât, partea veninoasă a căsniciei nu este mai puțin pregnantă. Aflați în ajunul nunții de aur, Spirache și Tarsița (nume comice, nu realiste, luate din Alecsandri și Mușatescu) adorm, dar Tarsița sare ca arsă, asemenea Efimiței lui Caragiale, în toiu un coșmar, pentru a face un bilanț foarte aspru al celor cincizeci de ani de conviețuire. Nunta de aur se transformă, în vis, în divorțul de aur. Din fericire, coșmarul ia sfârșit, dar numai după ce s-au spălat toate rufe murdare în familie. Tarsița nu face economie de insulte (cuvintele „bețivan” și „împuțit” sunt cele mai frecvente), dar, rostite de Tamara Buciuceanu, ele se îmblâzesc, pentru că actrița are un subtext plin de umor chiar atunci când rostește cele mai drastice reproșuri. O acompaniază strâns, fără excese, bonom și prevenitor, Sorin Francu (Spirache) într-unul din acele spectacole în care publicul primește exact ce dorea să asculte. Câte ceva despre micile „cazane caznice” (spun autorii piesei) care par a fi drame, dar se transformă pe nesimțite în comedie. Divorțul de aur ar merita și alte versiuni scenice autonome, în care autorul Nae Cosmescu să nu fie implicat ca director de scenă. Ar merita pentru că este genul de comedie care îl implică pe fiecare, numai bună pentru publicul comod. Este clar că Nae Cosmescu are arta și experiența comediei, căci știe să puncteze momentele menite să ridice sala în picioare și știe să speculeze mobilitatea vocală a Tamarei, ca în scena cu muzica de operă. Nu știi ce să admiri mai întâi la Tamara Buciuceanu: vitalitatea sau arta de a cuceri publicul. Sau poate că vitalitatea este tocmai arta de a cuceri publicul.

Comedia **Take, Ianke și Cadâr**, de Victor Ion Popa (al doilea spectacol de deschidere, în regia aceluiași Nae Cosmescu), este mereu modernă prin ideea de toleranță etnică și religioasă. În epocă trebuie să fi fost o replică la celebra **Manasse**, de Ronetti Roman, care se ocupa de fundamentalismul semit al personajului titular. Manasse nu concepe să-și dea nepoata după un român, astfel că măritișul Leliei îi provoacă moartea prin apoplexie. Aici, dimpotrivă, un român, un turc și un evreu

ticluiesc cum s-o mărite pe Ana lui Ianke cu Ionel al lui Tache, fără să stârnească mahalaua. Oricum, prietenia indestructibilă dintre Take, Ianke și Cadâr ține și de idilismul lui V.I. Popa, care era al scriitorului și, în bună parte, al omului. Nae Cosmescu a șters praful pitoresc de pe paginile comediei și a adus-o un pic la zi prin detalii de decor și costume; în rest, a lăsat lucrurile să meargă de la sine și nu a greșit, pentru că nimeni nu poate da greș cu **Take Ianke și Cadâr**. Doar decorul, adus prea în față, dă senzația de aglomerație și lipsă de spațiu.

Trupa de la Focșani văzută prin acest spectacol este inegală, deși partea grea a distribuției este salvată de interpretii celor trei roluri titulare: Sorin Francu joacă corect bonomia lui Take, Adrian Damian, bunătața ascunsă a lui Ianke, Mihail Spiridonescu, șiretenia lui Cadâr. Sunt unele probleme la Baba Safta, un foarte important personaj secundar de coloratură, pe care Paula Grosu îl folclorizează, vorbind ceva între graiul bănățean și accentul bucureștean. Tinerii (Cristina Șerbu, foarte pupăcioasă, și Adrian Rădulescu, foarte sever) nu au primit niciun punct de sprijin, fiind lăsați să se descurce singuri cu aceste complicate roluri pozitive. Dar nu poți să ai nimic împotriva lui Valentin Cotigă, o marionetă mecanică în rolul lui Ițic. Mai este mult de lucrat la ritmul spectacolului: aici replicile se cer preluate de la un actor la altul ca ștafeta la alergători.



Polanski, Freud, Ionescu

CĂLIN STĂNCULESCU

Arestarea celebrului regizor polonez Roman Polanski în Elveția amintește de cazul Al Capone, când cunoscutul gangster, vinovat de lichidarea multor complici și adversari, a fost trimis după gratii cu ajutorul Fiscului american. Mâna lungă a Justiției de peste Ocean l-a ajuns pe regizorul „Balului vampirilor”, „Cuțitului în apă”, „Pianistului” la un festival cinematografic unde urma să primească o distincție pentru întreaga carieră. Acuzația de viol asupra unei minore de 13 ani, care între timp și-a iertat agresorul, nu a fost prescrisă. Meciul de proteste între lumea artistică și politică și cea juridică de-abia acum începe. Cineasții din Franța, Elveția și Polonia au sărit în apărarea regizorului, care are în prezent cetățenie franceză. Roman Polanski a trecut și prin clipe mai grele, dar în copilărie, când a fost salvat de la Holocaust, la Varșovia. Aflată pe primele pagini în presa mondială afacerea Polanski deturmează atenția de la subiecte mult mai grave. Elvețienii sunt pe cale să-și piardă credibilitatea, după ce au pierdut și monopolul secretului bancar, care astăzi a devenit o iluzie, iar lumea filmului se trezește unită - ar trebui să protesteze și UNATC-ul nostru, care l-a făcut pe Polanski cu patru ani în urmă, Doctor Honoris Causa -, câteva dintre proiectele cineastului sunt amenințate cu neantul. Cred că în altă parte stă morala acestei situații. Voința unei justiții de a face dreptate indiferent de calitatea vinovatului. În fond, în repetate rânduri, lui Polanski nu i s-a cerut decât să-și pledeze cauza pe teritoriul Statelor Unite. La noi, Justiția este mai degrabă interesată de calitatea buzunarului decât de actul de dreptate efectiv pe care trebuie să-l administreze. Este de comparat, de reflectat, de... judecat.



Cu ocazia împlinirii a șapte decenii de la moartea lui Sigmund Freud, Cinemateca Română propune mai multe proiecții cu filmul lui John Huston „Freud, pasiunea secretă”, 1962, cu Montgomery Cliff, Larry Parks și Susannah York în rolurile principale. Filmul marelui cineast american constituie un model de biografie cinematografică, figura doctorului vienez care a inițiat psihanaliza fiind surprinsă într-un moment de răscruce al furtunoasei sale cariere - debutul hipnozei în tratarea isteriei. Poetul aventurii, cum îl descria Francois Truffaut pe Huston, face un portret exact celui ce a descoperit noi căi în aprofundarea și sondarea subconștientului cu riscurile inerente pe plan uman. Huston ocolește clișeele biografiei romanțate, oferind o operă ce rezistă minunat timpului și, mai ales, deceniilor în care psihanaliza a ocupat un loc major în istoria celei de a șaptea arte, cu toate consecințele faste sau nefaste, atât pentru creatori, cât și pentru publicul spectator.

Tot la Cinemateca Română a avut loc recent premiera unui lungmetraj de animație, autor - regizorul Mihai Surubaru, revenit după o îndelungată și nedreaptă absență la uneltele sale. „O zi din viața lui Ionescu” evocă peripețiile unui personaj obișnuit, care, fără a avea o stofă de erou, se vede confruntat cu o lume agresivă, cu violențe și neînțelegeri, cu care fiecare spectator s-ar putea întâlni în viața de zi cu zi. O perspectivă amar-umoristică asupra singurătății, asupra superficialității relațiilor interumane exprimate într-o animație marcată de un stil deloc ezitant face din filmul lui Mihai Surubaru un candidat capabil să obțină multe premii la festivalurile de profil. Producție Clasic Studio, filmul „O zi din viața lui Ionescu” are printre complicii la creație pe graficianul Silviu Turculeț, Mihail Marian la story board, pe Octavian Frecea la animație și pe Andrei Stăncescu la sound-design.

Și fiindcă suntem la capitolul desen animat, până duminică, 11 octombrie are loc la București, la Cinemateca Union, Festivalul internațional de animație Anim'Est, unde filmele din zona balcanică și cele studentești sunt în prim-plan.

Donjuanismul la prepașoptiști

HORIA GÂRBEA

OANA SOARE - Petru Dumitriu & Petru Dumitriu - o monografie, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară G. Călinescu, critică

Regretatul Cezar Ivănescu obișnuia să glumească mereu la fel, atrăgând atenția celor cu care se plimba pe jos: „Vedeți să nu călcați în opera lui Petru Dumitriu”. Orașul București, bogat în excremente canine, favoriza de minune acest banc. Într-un volum de aproape 500 de pagini cu care a cucerit Premiul de Debut al Asociației Scriitorilor București, cercetătoarea Oana Soare nunațează cu competență opinia categorică a poetului cu privire la „cei doi” Petru Dumitriu: cel afirmat și adulat ca scriitor al unei opere care confirmă parțial judecățile lui Cezar Ivănescu, dar care este și autorul „Cronicii de familie”, și cel „fugit” în 1960 și care a continuat să fie scriitor în altă țară și în altă limbă. Cu multe amănunte, unele foarte interesante, altele mai puțin semnificative, dar care dau înțelegere cercetării, Oana Soare parcurge simultan biografia și povestea operei lui Petru Dumitriu, ambele ample, stufoase, contradictorii. Prea scurtele concluzii intitulate cu modestie „în chip de...”, ocupând mai puține pagini decât notele și bibliografia, dau seama de încă o dualitate a autorului „Păsării furtunii”: apelul la „meganarațiune” sau la „povestirea esențializată”.

Căutările atente ale Oanei Soare prin arhive, inclusiv prin ale CNSAS, dezvăluie, o dată cu biografia destul de spectaculoasă a obiectului său de studiu, multe detalii de epocă, destule documente specu-

loase și mai puțin cunoscute, precum articolele-denunț ale Henriettei Yvonne Stahl și ale lui Ion Vinea, care se declară autorii în parte ai operei principale a lui Petru Dumitriu. Destul de ciudat, Oana Soare acordă un spațiu relativ restrâns „Cronicii de familie”, dar analizează pe larg relația literară a lui Dumitriu cu Marin Preda. Justificată această extensie mai ales de tratarea de către Preda a lui Petru Dumitriu deghizat ca personaj în **Risipitorii**. La fel de interesantă pentru cititori, dincolo de cazul strict al lui Petru Dumitriu, este reconstituirea Congresului Scriitorilor din 1956. În ambele fragmente – cel despre trecerea lui Dumitriu ca personaj în opera lui Preda și în cel despre jocurile politico-literare din 1956 – se vede limpede cu ce se „risipeau” scriitorii români, chiar cei de vîrf, și câtă valoare mai poate avea o parte a operei lor.

Oana Soare amestecă la rîndul ei biograficul cu opera pentru că ele sînt la Petru Dumitriu inseparabile și realizează o contribuție importantă în reconstituirea unei epoci, dar și a unui curios destin. Dincolo de biografia autorului sau de implicarea altor scriitori în realizarea ei, **Cronica de familie** rămîne, mai ales în primele ei părți, o carte excelentă, poate singura operă viabilă a lui Petru Dumitriu, restul putînd fi, la o adică, ocolită fără regrete, după sfatul lui Cezar Ivănescu.



NICOLAE OPREA - Sinteze critice, Editura Paralela 45

Între momentul cînd am primit volumul universitarului Nicolae Oprea și cel în care scriu aceste rînduri a trecut un timp destul de lung, justificat de densitatea cărții. În timpul echivalent celui cerut de lectura atentă a unuia dintre cele 50 de capitole ale cărții, un cititor avizat poate parcurge tot atîtea volume de versuri și, adesea, e mai tentat să o facă din cauza facilității obiectului. Nicolae Oprea se referă în prima parte la autori și cărți „de la Macedonski la postmoderni”, iar cea de-a doua este un „dicționar analitic” de scriitori contemporani (cu cîteva excepții: Rebreanu, V. Voiculescu). În această a doua parte, fiecare autor are parte de un veritabil articol de dicționar cuprinzînd liniile esențiale ale biografiei și operei. Este evident că sintezele se adresează mai ales unui public estudiantin care va găsi datele sintetice, concentrate pentru autori de toate genurile. Nicolae



Oprea dă o mare atenție acestei concentrări a materiei, de unde dificultatea de a parcurge în viteză mai ales această secțiune a volumului. Autorul le numește într-un subtitlu „fișe pentru o Istorie a literaturii române”, ceea ce dă seama despre o intenție pe care m-aș bucura să o văd materializată. Nici articolele din prima parte nu sînt

prea departe de acest sistem de abordare, chiar dacă sînt mai extinse și deseori se referă la o singură operă a unui autor, ca de pildă „Glosele” la „Cel mai iubit dintre pămînteni” sau chiar la un singur aspect al unei opere – Parodia pseudo-literaturii în ciclul „Ingeniosul bine temperat”. Nicolae Oprea îmbină o evidentă vocație didactică, demonstrînd precizie, concizie, formulări inteligibile și informație bogată, cu tendința de a merge în profunzimea textului analizat, dincolo de expunerea tipică de dicționar. De multe ori, criticul își reprimă această a doua pornire pentru a rămîne la exprimarea funcțională de dicționar, respectiv de „sinteză” sau „fișă” utilă discipolilor. Între aceste repere, Nicolae Oprea optează oricum pe claritate analitică și construcție precisă, fără niciun exces stilistic sau interpretare ce ar risca paradoxuri futile.

IOAN HOLBAN - Cortina de sticlă 2, Editura Sedcom Libris, tablete și eseuri



Față de volumele sale de critică, cele mai recente, dedicate prozei contemporane, fiind reprezentative pentru calitatea analizei literare întreprinse de Ioan Holban, **Cortinele de sticlă** sînt adunări de „teme”, cum ar spune Nicolae Manolescu, de o mai mare libertate. Subiectele sînt foarte diverse: de la calificarea Stelei în grupele Ligii Campionilor (mai demult, că anul ăsta sau la anul nu e rost) la „copiii din

ziua de azi”, un foarte serios articol, deși adoptă un ton ușor ironic, și de la iminenta dispariție a 5.000 de bistrouri franceze (cu cultura bistroului cu tot) la casele călăilor sau la simple, dar savuroase note de călătorie. Ioan Holban, ca orice scriitor, cît de serios, de grav, de aplicat, simte uneori nevoia să scrie despre ce simte, vede și aude în deplină libertate a asocierilor, în renunțare la precizie pentru cîte o metaforă pe mușchi de cuțit, cu eliberarea ironiei și sarcasmului. **Cortinele** lui Ioan Holban sînt greu de situat într-un gen, sînt, de altfel, perfect eterogene, avînd totuși ca o constantă inteligența, spiritul de observație și spiritul ludic – mai greu de sesizat pînă acum în opera criticului. Să notăm că volumul este dedicat nepotului său Rareș Ioan, ceea ce înseamnă că Ioan Holban a trecut de la disecția critică la jovialitatea eseistică și de la arta exegezei la aceea de a fi bunic. Îi stă foarte bine noua ipostază.

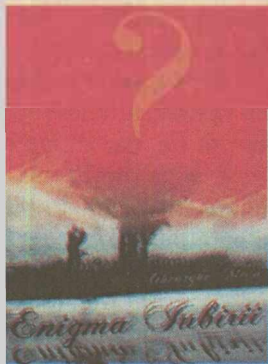
DANIELA SITAR-TĂUT - Valori și prezențe conjuncturale - cronici literare 1, Editura Risoprint



Cînd dosarul Danielei Sitar-Tăut, doctorița în filologie din Baia-Mare, a ajuns în fața Comisiei de Validare a Uniunii Scriitorilor, distinși membri au apreciat lucrările sale despre mitul lui Don Juan și despre toate efectele sale asupra literaturii europene și române, dar s-au întrebat dacă exclusivitatea tratării acestei teme nu face ca opera autoarei să fie prea

strict atașată unui singur reper. Din fericire, unii dintre cei prezenți îi cunoșteau activitatea de cronicar la revista **Nord Literar** și, astfel, glonțul amînării a trecut pe lîngă dosarul cu pricina și a ieșit pe fereastra Sălii Oglinzilor, turtindu-se de zidul care mărginește terasa restaurantului Il Gattopardo și căzînd inofensiv într-un pahar cu bere. Cu volumul de față, avînd 500 de pagini format mare și conținînd zeci de cronici, Daniela Sitar-Tăut demonstrează nu numai temeiul primirii sale în Uniune, dar și o evidentă disponibilitate pentru acest gen dificil, mai ales prin obligația de a parcurge fără oprire cărți de valori și facturi diferite, ca și de a lua act de simple „prezențe conjuncturale” în peisajul foarte aglomerat al literaturii române contemporane (la care se referă cartea în majoritatea paginilor ei). Și să notăm că e vorba doar de volumul I! E drept că între valorile tratate mai apar și Baudelaire, și Apollinaire, dar prezența lor e „conjuncturală”, contemporanii români rămîn majoritari. Daniela Sitar-Tăut scrie bine, ușor prețios, nu uită de marota donjuanismului pe care îl urmărește pe la Mircea Eliade și Minulescu, dar arată o binevenită și admirabilă poftă de comentariu critic aplicat unor opere de ultimă oră pe care le comentează avîntat, în primă instanță, și cu multă precizie. Să așteptăm volumul doi și să sugerăm provocări precum urmărirea mitului lui Don Juan la Dimitrie Cantemir și Ion Creangă.

GHEORGHE MECU - Enigma Iubirii și Dragoste fără Frontiere, ambele Arvin Press, poezie



Profesor, doctor în economie și doctor honoris causa al mai multor universități din lume, profesorul universitar Gheorghe Mecu nu renunță defel la poezie și nici la tema căreia îi acordă deplină atenție: dragostea. Nu înseamnă că poetul bucureștean

cu ascendență gorjeană este un adept al liricii erotice, mai exact nu numai. Dragostea are la Gheorghe Mecu semnificația largă a scripturilor. Sînt evocate în textele lui dragostea de Dumnezeu, iubirea „de moșie”, cu mențiune specială pentru plaiurile

Gorjului, dragostea filială sau cea maternă deopotrivă. Cel mai adesea în prozodie clasică, dar fără a ocoli complet versul liber, Gheorghe Mecu este totuși un poet tradiționalist, atașat valorilor certe, străbune și un incorrigibil sentimental.



Scriitorii bucureșteni, solidari cu APELUL CĂTRE PARLAMENT al dramaturgilor

Publicarea în numărul trecut al *Luceafărului de dimineață* a unui APEL adresat Parlamentului României de membri ai secției de dramaturgie a USR prin care solicită măsuri legislative, administrative și de politică culturală menite să revigoreze dramaturgia națională și spectacolele de natură să valorifice creația autohtonă de gen a stârnit o promptă reacție de solidaritate cu petenții a majorității membrilor secțiilor ASB.

Reproducem o parte din mesajele primite la redacție, apreciind că astfel de manifestări de unitate de gând și simțire culturală s-ar fi convenit să devină o practică curentă a membrilor breslei scriitoricești în beneficiul tuturor și al fiecăruia în parte.

300 de prozatori sprijină APELUL

Marginalizarea culturii românești în spațiul cultural autohton este resimțită, la fel de grav și de dureros, și de către prozatori. De aceea, în numele a celor aproape 300 de prozatori bucureșteni, Comitetul Director al Secției Proză a Asociației Scriitorilor din București își exprimă solidaritatea cu colegii lor dramaturgii și sprijină Apelul lor pentru promovarea valorilor artistice românești actuale.

Constantin STAN,
președintele Comitetului Director
al Secției proză, Asociația Scriitorilor București

Prioritate pentru textele dramatice ale autorilor români!

Parlamentul României a primit din partea unor dramaturgi români, din geografii și generații literare diferite!, o solicitare de modificare a Legii Teatrelor prin care „toate teatrele românești finanțate din bugetele publice să cumpere, să producă și să programeze în mod obligatoriu în repertoriul lor stațional premierele a cel puțin două piese românești contemporane“. Argumentele dramaturgilor români expuse pe larg în scrisoarea adresată forului nostru legislativ și, mai ales, solicitarea lor îmi doresc să fie supuse cu grabă dezbaterii parlamentare. Într-o

Europă a identităților culturale și spirituale, prevederea de a fi jucate textele dramatice ale autorilor români nu e numai un gest de necesară normalitate, dar și o gimnastică superioară a limbii române, din ce în ce mai atacată de consumism, tabloidizare și argou informatic. Susțin cu toată fermitatea inițiativa colegilor mei de literatură română!

Dan Mircea CIPARIU,
Președintele Secției poezie,
Asociația Scriitorilor București

Secția de literatură pentru copii și tineret este alături de autorii de teatru din țară

Comitetul Director al Secției de Literatură pentru copii și tineret a Asociației Scriitorilor București s-a întrunit în ziua de 3 octombrie 2009 cu prilejul dezbaterii „Tendințe actuale în literatura pentru copii și tineret” din cadrul Tîrgului

de Carte organizat de Editura Vox. Cu acest prilej, Comitetul Director, susținut și de alți membri ai Secției, a adoptat, la sugestia președintelui de secție, scriitorul Ion Hobana, hotărîrea de a se solidariza cu inițiativa dramaturgului

Ștefan Caraman, semnată de numeroși autori dramatice din București și din țară, de a adresa Parlamentului României o solicitare în legătură cu reprezentarea scenică a teatrului românesc.

Președintele Secției de istorie și critică literară a Asociației Scriitorilor din București, domnul Gabriel Dimisianu, și-a exprimat, de asemenea, în nume personal sprijinul pentru demersul dra-

maturgilor români sintetizat în APELUL CĂTRE PARLAMENT publicat sub titlul **SOS dramaturgia contemporană** în numărul precedent al revistei *Luceafărul de dimineață*.

TV PLANET

ÎMPĂRATUL E GOL

ANA-MARIA NISTOR

Mi s-a reproșat mai deunăzi că nu scriu despre emisiuni serioase, de cultură și artă. Am scris. Dar sunt atât de puține cele demne de aceste atribute, încât am epuizat rapid subiectul. Restul mi se pare a fi o înșiruire de eforturi, de formate depășite, crispate, zaharisite și ridicole, înțepenite în veșmintele lor cu corset. Asta pe de o parte. Pe de alta, urăsc ipocrizia. Dacă ați ști, dragii mei critici, câți dintre dumneavoastră se uită la „Tânăr și neliniștit”, „Povești de noapte” și „Acces direct”, v-ați cutremura sau v-ați schimba punctul de vedere. Așa cum încerc să fac și eu. Poate că dreptatea e în mai multe părți. Și-apoi, nu poți sta prea mult în turnul de fildeș fără a-ți tăia legătura cu lumea care, între noi fie spus, e atât de spectaculoasă încât ar fi păcat s-o pierzi din ochi. Și-apoi, nu știu dacă ați remarcat, împăratul e gol. Oricât de mult ne-am strădui să nu vedem asta, tot gol rămâne. Așa că vă invit, dragi telespectatori, să urmăriți o emisiune nouă (formularea aparține epocii cu televiziune serioasă). Dacă nu o faceți deja. „Rătăciți în Panama”, în fiecare zi, de luni până joi, doar pe Kanal D (limbaj de lemn tânăr), un post kitsch, o emisiune care, fără să vrea, are un umor teribil. Seamănă cu aventura românească. Mă refer la viața cotidiană, nu la cea intelectuală în care ne ascundem. Un fel de Dante tradus prost și adaptat pe înțelesul coafezelor, cu tot cu Infern, Purgatoriu și Paradis.

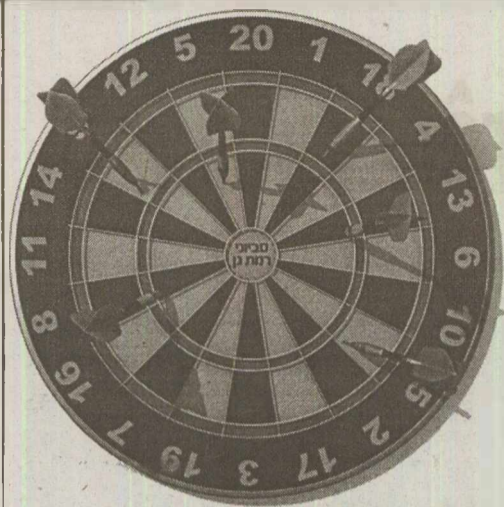
Formatul („Desafio”, după numele său de familie) este cumpărat de la televiziunea columbiană, unde tronează ca lider de piață (și nu doar acolo) de 10 ani. Îi prevăd și la noi un viitor luminos, pentru că cine se aseamănă se vede în audiențe, cu tot cu intelectuali. Emisiunea-concurs este gândită după schema *reality show* și are ca miză un premiu de 50.000 de euro. Pentru acești bani se bat 18 oameni, cam ca politicienii noștri pentru un contract, e drept, mult mai mănos. „Se bat” nu e o metaforă, căci cei exilați undeva, în insulele din arhi-

pelagul Bocas del Toro sunt în stare de aproape orice pentru a câștiga. Inclusiv de a-și pune viața în pericol. Totul sub frumoasa mască a fair-play-ului, a spiritului de echipă și întru coalitție. Dincolo de nevoia de adrenalină, dincolo de ineditul experienței sau de dorința de a te vedea familia la televizor, e vorba despre bani. Un cuvânt simplu, pe care și cei care fac emisiuni serioase îl înțeleg. Pentru cei 50.000 de euro, 18 oameni au plecat de-acasă o lună și jumătate și au îndurat căldură, umezeală, foame, sete, competiții aberante, copilărești, umilitoare. Și-au mai rămas trei. Doar unul va fi, însă, câștigătorul, pe care îl vom alege, în direct, doar pe Kanal D! Cursa pentru președintele rătăciților continuă până pe 20 decembrie. La noi iarna se numără bobocul. Până atunci, vom urmări aventurile din Panama.

Cei 18 au fost împărțiți în trei echipe și izolați pe câte o insulă, fiecare după statutul său: echipa vedetelor, a speranței și cea a debutanților. După modelul castelor, legiferat după 1989, nu persoanele contează, ci statutul lor. V.I.P.-urile au parte de condiții de 5 stele, așa cum e și firesc, pare că sunt în vacanță, iar insula lor este paradis în comparație cu celelalte spații, din Panama sau de-acasă. Inutil să amintesc numele lor, sunt cunoscute doar în cercul de carton al tabloidelor. A doua echipă e formată din persoane destul de cunoscute, se pare că au mai apărut la televiziune. Îi credem pe cuvânt pe organizatori. Ei se vor lupta să ajungă în

paradis, iar până atunci au voie să doarmă în hamac să mănânce nuci de cocos din copac. Debutanții stau pe un petec de nisip înconjurat de ape și aligatori, fac focul ca înainte de Prometeu, descoperă natura gustând ce pare a fi fruct și ațipesc sub cerul liber pe frunze de palmier. Asta ar trebui să-i motiveze, mă gândeam, să fie și mai înverșunați luptători pentru paradis. Până acum, însă, n-a fost deloc așa. Poporul s-a ales din prima cu fracturi, iar vedetele cu o cină îmbelșugată. Tot în eșalonul doi ne este speranță.

Prezentatorul, mediatorul și tartorele concursului nu este nimeni altul decât inegalabilul, provocatorul rebelul Andrei Gheorghe, scos de la naftalină și înfip într-o pereche de bermude portocalii. El și doar el va fi marele observator până la judecata finală, plin de admirație pentru luptători care, „deși nu foarte titrați, au o capacitate pe care cărcotașii, bărfitorii și ofticoșii nu o au”. E vorba despre dorința de a învinge. Declarația de presă a domnului Andrei Gheorghe m-a făcut să-mi recunosc limitele și, respectiv, oftica: eu n-am fost în stare să mă rătăcesc în Panama, unde să fac o ruptură de ligamente, să-mi fracturez o mână, să fiu mușcată de insecte, de un scorpion, de o pisică de mare și, în fine de o baracadă. Am rămas să rătăcesc acasă, fără de capacitate, împreună cu restul de bărfitori, gata să alegem între o vedetă, o semi-vedetă și un om într-oameni. Până în decembrie îmi fac încălzirea cu aventurieri locali. Și îmi spun că realitatea, televiziunea viața etc. nu sunt cum ar trebui să fie, dar că, pe marea ginea unor emisiuni, putem croi haine din fire de lemn care să acopere goliciunea împăratului. Putem apela la clasici, la moderni și apoi putem închide televizorul indignați; totul e un circ, o maimuțareală care n-omăoară timpul. O pierdere de vreme. Mă întorc la lucrurile esențiale. Citesc Dante. În original, of course



UITE POPA, NU E POPA

ral-tabloidizatele media românești plimbă din gură-n gură de preopinent microfoanele și reportofoanele din dotare cu singura întrebare pe care sunt capabili s-o articuleze fără a comite măcar un pleonasm și două cacafonii: Domnule (doamnă) Y, cum răspundeți la ce a declarat domnul (doamna) X despre dvs.? Bineînțeles că Y, delicat și inefabil ca tot românul imparțial, indiferent de sex, îl face albie de porci pe X căruia trepădușii acefali îi solicită minte naș o replică, după care îi cer lui Y o replică la replică și tot așa până-n pânzele albe, colț cu alegerea prafului de pe toba de tinichea. Din toată această devălmășie carnavalescă, politicianii ies penibil, presarii ies lamentabil, dar rămân împreună și pășesc, șold lângă șold, spre noi piscuri ale ridicolului fără frontiere. ● Tot mai multe voci reclamă adoptarea în regim de urgență a unei legi a presei și reintroducerea în codul penal a infracțiunilor de insultă și calomnie. În regulă. Ceva mai puțin în regulă ar fi faptul că vocile de acum sunt, în linii mari, aceleași care, în urmă cu câțiva ani, când s-a mai pus pe tapet problema reglementării activității gazetărești și incriminării practicilor maloneste, calificau măsurile pe care acum le consideră imperioase, drept atacuri criminale la adresa libertății de exprimare și a democrației, în general. Păi așa, cu uite popa, nu e popa, de ce ne mai mirăm că oficialitățile tratează cu indiferență și sictir societatea civilă și pe reprezentanții ei?! ● Una dintre ocupațiunile mintale predilecte ale specialiștilor noștri în industria datului cu părerea (singura performantă din întreaga econo-

mie românească) este să dea sfaturi necerute sau palme morale mai marilor lumii – Obama, Sarkozy, Putin, Angela Merkel, împăratul Japoniei, președintele Chinei și alții. Campioni în materie sunt Traian Ungureanu și Sever Voinescu. În cel mai recent număr al revistei **Dilema veche**, ultimul îi trage un perdaf pe cinstele șefului guvernului american pentru culpa impardonabilă de a încerca să reorienteze diplomația de Washington pe calea dialogului cu parteneri de pe toate meridianele, inclusiv cu aceia considerați inavabili sau dificil de abordat. „Obama a anunțat că e gata să discute cu Teheranul și cu Phenianul, ba chiar să discute și cu talibanii – mai precis să-i mituiască – pentru a obține decuplarea acestora de Al-Qaeda”, consemnează sufocat de o sfântă indignare Sever (ul domn) Voinescu. (Punem pe seama acestei stări febrile omiterea din frază a câtorva inocente virgule – obligatorii, dacă e să ne luăm după normele gramaticale în vigoare...). Pentru că președintele american habar n-are ce consecințe nasale poate avea „atitudinea (...) deschiderii spre dialog cu oricine”, vigilentul patrulant bucureștean pe „axa dus-întors” îl dăscălește temeinic, avertizându-l părintește că, „mai devreme sau mai târziu, vine momentul în care deschiderea spre dialog poate însemna acceptarea resemnată a dezastrului”(!?). Adică, în traducere liberă, „hello boy, ascultă aici-șă la tetea, că te-nvață de bine: dă-l dracului de dialog că n-ai cu cine sta de vorbă și te paște dezastrul; întoarce-te la argumentul bombardelei teleghidate exersat de predecesorul

matale cu remarcabilele recunoscute rezultate și vei binemerita de la patrie și de la umanitatea în suferință, acum și în pururea și în vecii vecilor!” Amin... ● George Copos o ține una și proastă: va vinde Rapidul pe suma de lei 1 (unu). În perspectiva apropiatei confruntări din campionat, un stelist a comentat în acest chip anunțul patronului din Grant: „Dom'le, eu am spus întotdeauna că Rapid e o echipă de doi lei; or, dacă domnul Copos o dă la juma' de preț înseamnă că l-a ajuns rău de tot criza mondială!...”

● Printre obiectivele pe care și le-a propus candidatul la președinție Crin Antonescu în viitorul său mandat, se numără, potrivit propriilor declarații, repetate de câteva ori într-o emisiune TV de săptămâna trecută, „reforma birocrăției”. Ce trebuie să înțelegem noi, blânzii alegători, din chestia asta zgubilitică? Că, de acum, în fața birocrăției naționale se deschid orizonturi din cele mai luminoase: va fi așezată pe noi principii, va deveni mai funcțională și va cunoaște importante succese și împliniri, nu? Mulțumim frumos de ofertă: preferăm să rămână nereformată... ● În anunțul care a premers ruperea coaliției guvernamentale, premierul Emil Boc a înștiințat țărișoara că „ministrul Dan Nica va fi remaniat”. Grea treabă dacă avem în vedere că Dan Nica nu este, până una-alta, nici instituție sau cabinet ministerial, nici produs sau material, nici instalație sau construcție – singurele care, conform DEX, pot suferi o operațiune de remaniere. Asemenea licențe pot fi scuzate la un prim-ministru, dar în gura ministrului învățământului sună ca dracu'... (Critias)

Să învingi când trebuie să învingi

Echipa feminină de handbal a României a câștigat Cupa Mondială. De foarte mulți ani, fetele noastre sunt singurele care ne reprezintă cu succes în competițiile de echipă. În rest, Dumnezeu cu mila – baschet nu prea mai avem, voleiul a rămas o amintire din vremea în care finala Cupei Campionilor se disputa între echipe românești („dămult, mai dămult!”), rugby-ul n-a tresărit și nici nu tresare, chit că s-au adus antrenori străini care i-au „omorât” pe ai noștri cu antrenamente care mai de care mai dure și mai bizare, handbalul masculin există ca să mai avem niște federați care mituiesc arbitrii, făcându-ne și de răs, și de suspendări rușinoase, gimnastica de echipă încropește miracole, dar pe marginea prăpăstiei nu o mai poate duce multă vreme.

Peste două luni, echipa feminină de handbal va participa la Campionatul mondial. Ceea ce este cu totul altceva decât Cupa Mondială. Sigur, fetele au depășit complexul norvegian (chiar dacă nu și pe cel rusesc!), au câștigat un bun moral – pentru că trebuie să credem că se poate învăța și din victorii, nu numai din înfrângeri! –, și nici cei 25.000 euro nu sunt de lepădat într-un sport destul de sărac cum este handbalul. Campionatul mondial va fi altceva decât turneul amical al Cupei Mondiale. Și teamă mi-e să nu fi fost o victorie otrăvită asta! Nu ar fi pentru prima dată când se petrece așa ceva. Am ratat de multe ori intrarea în finală, clasarea pe podium, după ce, cu câțiva timp înaintea marilor competiții, spulberasem tot, bătușem tot, nimeni nu ne stătuse în cale. Nu este vorba, cred, de un greșit grafic al formei sportive, care, se știe, trebuie să prindă vârful exact în perioada mondialelor, europenelor, olimpiadelor. Este vorba de mentalitate. În multe rânduri, echipe sau sportivi români

nu au mai avut puterea de a învinge exact când ar fi trebuit să învingă. Teama de a fi primul le înmoaie picioarele, le frăgezește trupul și le deconcentrează mintea. Puțini sportivi români își depășesc propria condiție, propria performanță în competițiile majore. Mai toți abia de reușesc să își egaleze recordurile personale. Mor de ciudă când văd că alții se scot pe neputința noastră: echipe care nu ne învinseseră niciodată se găsesc tocmai când ne ardea nouă buza să ne-o dea în bot, sportivi (boxeri, judocani, tensimeni de câmp sau de masă, gimnaste sau gimnaști, atlete sau atleți) care erau cotați sub ai noștri vin, concurează și ne bat, depășindu-și recordurile. Degeaba învingi în amicale, în turnee, în concursuri neimportante dacă ți se moaie genușii exact atunci când victoria este necesară spre a-ți aduce gloria adevărată.

Și-acum să trec la durerea noastră cea de toate zilele: fotbalul. Fotbalul nostru este un sport practicat tot în România, ca toate celelalte sporturi. Deci are toate tarele celorlalte sporturi, dar mai ales cea pe care v-am expus-o până acum: absența spiritului de învingător în marile competiții. Clacarea exact atunci când era nevoie doar de un pas spre a ajunge la performanță. Pe noi ne bat echipe mari pentru că suntem convinși că o echipă mare câștigă și când joacă prost, pe noi ne bat echipele mici pentru că își depășesc condiția exact atunci când era nevoie. Pentru că noi abordăm întrecerile de pe principiul fricos să nu ne facem de răs. Păi sigur că nu ai cum să învingi VfB Stuttgart – o echipă nemțească atât de bramburită și de ieșită din formă nu am mai văzut de multă vreme – dacă așezi cincii apărători pe linia careului tău de 16 m și ăia nu se dezlipesc de zonă nici să-i pici cu ceară,

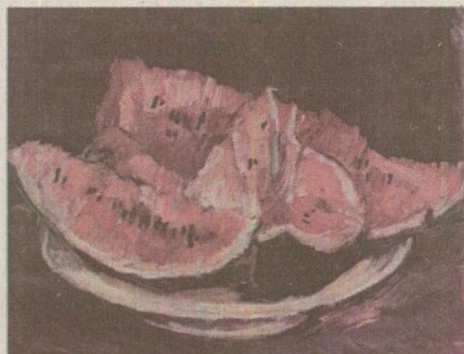
urmând indicațiile antrenorului până la absurd. Frica de a nu pierde le-a paralizat fotbaliștilor lui Dan Petrescu – și lui! – simțul de fotbalist. Cine a jucat fotbal știe că acolo, pe teren, după primele zece minute, îți simți adversarul și te simți și pe tine. Ți dai seama dacă se teme, dacă e în vână, dacă e mai motivat decât tine, dacă e mai bun sau dacă știe că o să câștige el, și nu tu. Nemții nu veniseră prea convinși că pot câștiga, în ciuda declarațiilor arogante. S-a văzut asta după ce au dat foarte repede gol. O echipă care se simțea tare pe teren ar fi știut cum să joace, or, ei s-au pierdut, s-au lăsat în voia întâmplării și întâmplarea le-a fost prielnică, simțind că nici noi nu prea credem că îi putem bate, că îi putem călca în picioare. Așa, a fost un egal, de care ei sunt mulțumiți, zicând bogdaproste, după forma în care sunt, iar pe care noi îl celebrăm ca o victorie istorică. De cealaltă ce să mai vorbim?! Timișoara a fost călcată în picioare de niște croați care ne-au luat din primul minut la preț de matineu. Și ce dacă pierduseră acasă, iar noi luasem un punct eroic cu Ajax-ul? Probabil că nici nu știau asta sau, oricum, acolo, în iarbă, nu au văzut așa ceva și și-au făcut treaba, simțind că au în față un adversar slab. CFR Cluj pierde cu olandezii de la Eindhoven, necrezând niciun minut din cele vreo 60 de după gol că ar putea întoarce rezultatul. 0-1 e onorabil, nu?, pe teren olandez? Steaua, ca de obicei, are mai mult noroc decât prevede legea bunului-simț în fotbal. Norocul lor a fost geamul căzut pe fața lui Tătărușanu! Nefiind valid, antrenorii l-au folosit pe Zapatta. Care și el are noroc cu carul, atunci când are noroc, când nu-l are, mingea se face săpun în mâinile lui, scăpându-i printre degete. Despre Dinamo ce să mai spun?! Când stai tot meciul în terenul tău așteptând să treacă timpul și invitându-i pe greci să vină peste tine, poate-poate scoți un nenorocit de 0-0, este absolut firesc să pierzi și să și ratezi un 11 m în ultimul minut. Egalul ar fi fost mincinos și le-ar fi dat apă la moară celor ce cred că important e să nu pierzi. Nu: în sport cel mai important e să învingi! (C.St.)



HORIA DAMIAN la Palatele Brâncovenesti

IOLANDA MALAMEN

nești, 50 de picturi și peste 200 de desene, tușuri, laviuri, guașe, realizate între 1930-1946, când artistul a plecat din România (avea 24 de ani), plecând cu o bursă, la recomandarea lui Jean Al. Steriadi și stabilindu-se în Franța. Pe lângă evenimentul în sine, trebuie menționat că Radu Varia a fost și inițiatorul editării unui album-monografic, ce reproduce lucrări (majoritatea necunoscute pînă astăzi) din perioada românească și susținut de un comentariu elocvent, cu detalii spectaculoase pentru înțelegerea unui artist roman care alături de Paul Neagu și Aurel Cojan se poate spune că este unul din spiritele românești universale, din ultimii șaizeci de ani.



Dintru început, la Paris, Horia Damian are privilegiul de-a fi în preajma și de a le absorbi multe din învățăminte, a doi mari maestri: Andre Lhote și Fernand Leger. În prima fază, prin anii '50, captivat de geometrii (să nu uităm că avea studii de arhitectură), se inspiră pătimaș din spiritul lui Mondrian, pentru a trece apoi la subtilități picturale, după care se avîntă în spațiu, spre monumentalitate, creînd celebrele serii de „Piramide”, „Marele paralelipiped înstelat” (1967) apoi „Colina” (1976) (care a fost expusă la Muzeul Guggenheim din New York și apoi în Park Avenue) și vor face senzație în lumea ori-



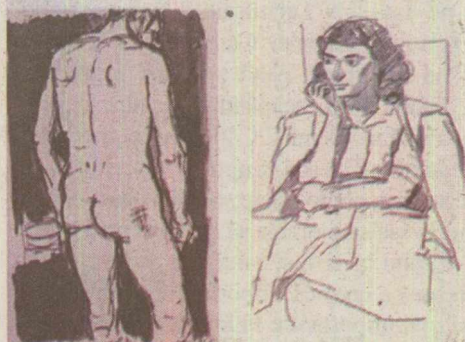
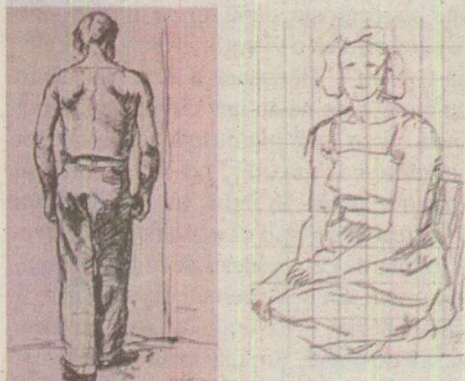
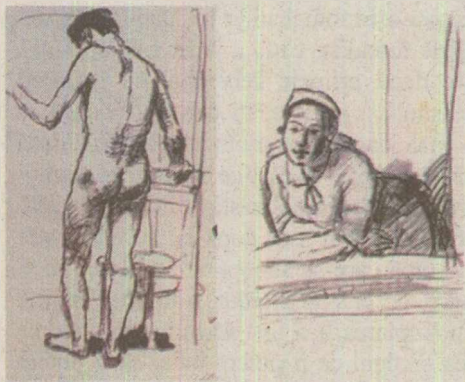
de explorator al unor zone pe care foarte puțini s-au încumetat să le definească și să le redea cu infinite nuanțe și fațete. Parisul i s-a potrivit, dar nu în sensul unei tabuizări mimetice, ci în sensul în care putea să se desfășoare cu voluptate în incursiuni care vizau umanul descătușat. După cum mărturisește, artistul nu se poate picta decît cu „minte și sufletul la unison”.

Expoziția de la Palatele Brâncovenesti (deschisă publicului pînă pe data de 13 octombrie), constituie un document excepțional, al ucenicului preocupat de timpuriu să-și „asculte” talentul și să-l slujească cu o frenezie, aș spune genială. Descoperirea maestrilor, la vârsta adolescenței îl îndeamnă la copii cucerite de meșteșugite, după o studiere migăloasă, dar și la mici intervenții personale care încîntă, dînd impresia unei ușurințe profesioniste remarcabile. Desenele din perioada copilăriei par făcute de un talent matur, exersat, și au o expresivitate gravă, pe alocuri și ludică. Copilul Horia Damian, observă și consemnează, diverse ipostaze umane, sau se „joacă” desenînd capete de cai, pisici, ș.a.m.d., în diverse atitudini, scene de circ, capete de expresie, peisaje. Pe măsură ce anii trec, foarte tînărul artist este preocupat tot mai mult, cel puțin în desene și laviuri de finețea și descărcarea liniilor de surplusuri formale. La 18-20 de ani, Horia Damian

aborda ca un maestru suprafețele albe, chiar dacă, cel puțin în pictură, influențele erau vizibil mărturisite. Cezanne și Petrușcu. Asistăm la o splendidă desfășurare de peisaje, portrete, studii de nud, exultînd de limpezime și de frumusețe, dar și la un freamăt și pasional și cerebral, al unei creativități în deplină explozare. Personal, aleg din această perioadă partea grafică a operei, care mi se pare de o libertate absolută, mîntuitoare. Cteodată, se ghicește parcă „lupta” gîndirii arhitecturale spațiale, cu cea a unei purități stilistice inocente, dar tocmai asta susține și mai mult perfectarea actului în sine. În '42-'46, Horia Damian era de-acum un mare artist, inconfundabil, dar, ce era și mai important, destinul se grăbise să-i arate drumul cel bun. Sunt multe, foarte multe lucrări din acei ani care demonstrează asta. Excepționale sunt mai ales portretele lui Vlad, portretele lui Afane Teodoreanu, portretele Lolei, peisajele sau cele cîteva replici după maestri.

Obişnuiți să facem din lamentări o virtute, și din ignorare o platoșă, neglijăm de cele mai multe ori să privim în jur cu atenție. Atunci vom descoperi că Dumnezeu așează adesea lucrurile, cu o superbă coerență și cu o vie luminozitate, tocmai spre a ne face martori la ceea ce e demn de privit.

Opera lui Horia Damian este o asemenea Lucrare. <<



ticilor și a publicului, devenind referințe pentru acea artă din acea perioadă, în care era preocupat de formă, dimensiune și luminozitate. Trece apoi la perioada cu arhitecturi misterioase de orașe, cetăți, edificii, coloane, propuse ca viziune, în pustiul unor spații foarte mari. După o lungă convalescență, în 2002, Horia Damian și se reinventează în noi formule picturale multe cu trimeri la personaje biblice.

A colaborat cu Salvador Dalí, și cu alți artiști celebri, a expus în mari muzee din lume: Guggenheim, Musee d'Art Moderne de la Ville de Paris, MOMA din New York, Stedelijk Museum Amsterdam, Centre Georges Pompidou, Grand Palais din Paris, ș.a.m.d. A fost prezent în două rînduri la Bienala de la Veneția: 1942 și 1952, are lucrări în Muzeul Zambaccian și în cel din Marsilia, figurează în cele mai importante dicționare de artă, a fost răsplătit cu importante premii și este membru al Academiei Române. Un destin unic, al unuia dintre cei mai complecși artiști europeni în viață. S-ar putea totuși ca, abia posteritatea să-i fie pe deplin îndatorată acestui mare artist, și să-i accepte în unanimitate rolul



Acest număr este ilustrat cu lucrări ale artistului Horia DAMIAN